

Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig dels afgørelse af 20. oktober 2025 i fredningssagen for en del af Moesgaard Allé i Aarhus Kommune (FN-MJØ-040-2022)

Fredningsnævnet har besluttet at gennemføre fredningsforslaget for en del af Moesgaard Allé.

Fredningsbestemmelserne fremgår af afgørelsens afsnit 12.

Fredningskortet er medtaget som bilag til afgørelsen.

Det fredede område afgrænses i den vestlige ende af Oddervej og to beboelsesejendomme, som ejes af Moesgaard. Mod syd afgrænses området af store markarealer og en mindre beboelsesejendom, der ejes af Aarhus Kommune. Mod øst afgrænses området af den eksisterende, fredede lindeallé. Mod nord afgrænses området af en golfbane på kommunal jord.

Fredningen omfatter ca. 1,1 ha.

Fredningen omfatter således del af matr.nr. 7000c, del af 7000d, del af 1k og del af 1l alle Moesgård Hgd., Mårslet, 7000f og del af 1m alle Langballe By, Mårslet, som ejes af Aarhus Kommune, og del af matr.nr 1q Langballe By, Mårslet, som ejes af Moesgaard.

Der tilkendes ikke erstatning ved gennemførelsen af fredningen, da arealerne er offentligt ejede.

Fredningsnævnet har samtidig med denne afgørelse besluttet af gennemføre et fredningsforslag om revision af Fuldenfredningen (FN-MJØ-041-2022).

De to fredningsforslag om en del af Moesgaard Allé og om revision af Fuldenfredningen er blevet behandlet sammen, mens afgørelserne træffes hver for sig.

1. Det oprindelige fredningsforslag

Aarhus Kommune rejste den 31. marts 2022 to fredningssager overfor fredningsnævnet med henblik på at etablere en ny Moesgård Allé med forbedrede trafikale forhold for både bilister og bløde trafikanter.

Aarhus Kommune anførte herved, at det ene fredningsforslag for en del af Moesgård Allé har til formål at sikre, at hele alléen fremadrettet fremstår som et harmonisk og homogent landskabselement, der understøtter og styrker kulturmiljøet omkring den tidligere hovedgård Moesgaard. Fredningsforslaget har derudover til formål at forbedre og sikre den offentlige adgang og give mulighed for en løbende vedligeholdelse af alléen.

Det blev videre anført, at der i fredningsforslaget også er bestemmelser, der muliggør et projekt for udvidelse af Moesgård Allé, hvor der tages hensyn til trafiksikkerhed, kulturmiljø, landskab, natur og rekreative interesser. Projektet er baseret på alternativ 1 i den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering "forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum" fra april 2017, som danner grundlag for kommuneplantillæg nr. 5 "forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum". Fredningsforslaget fastlægger i tråd hermed, at der fra plantningstidspunktet skal plantes store lindetræer i overensstemmelse med den resterende allé og sikres disse gode vækstvilkår for at skabe en homogen allé. Samtidig højnes trafiksikkerheden for bilister og bløde trafikanter, mens risikoen for påkørsel af træerne, som vil svække alléen i sin helhed, mindskes.

Det andet fredningsforslag om revision af Fuldenfredningen har til formål at justere fredningsgrænsen, så denne fremadrettet grænser op til den nye fredning for en del af Moesgård Allé. Derved sikres en administrativ forenkling af fredningerne for området ved Moesgård Allé.

Aarhus Kommune anførte afslutningsvis, at de to fredningsforslag er afhængige af hinanden, således at forslaget om revision af Fuldenfredningen kun er aktuelt, hvis fredningsnævnet beslutter at gennemføre fredningsforslaget for en del af Moesgård Allé.

I fredningsforslaget for en del af Moesgård Allé, som denne afgørelse vedrører, blev anført følgende:

"1. Indledning

Aarhus Kommune fremsætter hermed forslag til ny fredning for en del af Moesgård Allé, jf. naturbeskyttelseslovens § 36, jf. § 33 stk. 3. Den foreslåede fredning skal erstatte dele af den gældende fredning af Moesgård Allé af 1. februar 1932 og tillægfredning af 27. juli 1943.

Moesgård Allé ligger i den sydøstlige del af Aarhus Kommune og er en del af herregårdslandskabet omkring den tidligere hovedgård Moesgaard, som nu huser Aarhus Universitet. Moesgård Allé er en scenisk ankomst til hovedgården med direkte kig dertil fra dele af alléen. I dag fremstår allébeplantningen indenfor fredningsforslagets afgrænsning dog usammenhængende og uharmonisk med forskellige træarter, huller i træækkerne og svækkede og ødelagte træer. Dette skyldes dels, at allétræerne har nået sin forventede maksimale levealder og dels, at vejbanen er for smal til at kunne håndtere den nuværende trafikmængde, hvorfor der sker påkørsel af allétræerne, som efterlader dem sårbare overfor sygdomme og råd.

Arealet indenfor fredningsforslaget er omfattet af den gældende fredning af Moesgård Allé fra 1932, tillægfredningen fra 1943 og Fuldenfredningen fra 1979. Formålet i disse er dels at bevare alléens skønhedsværdi og dels at bevare landskabet. Det er Aarhus Kommunes vurdering, at alléen under de nuværende forhold fortsat svækkes, og udgør dermed ikke den skønhedsværdi, som ellers er formålet

i gældende fredninger. Aarhus Kommune rejser samtidig med nærværende fredningsforslag også et forslag om revision af Fuldenfredningens afgrænsning.

Aarhus Kommune ønsker med fredningsforslaget, at hele Moesgård Allé fremadrettet fremstår som et harmonisk og homogent landskabselement, der understøtter og styrker kulturmiljøet omkring den tidligere hovedgård Moesgaard. Fredningsforslaget indeholder derfor bestemmelser, der muliggør et projekt for udvidelse af Moesgård Allé, som tager hensyn til trafiksikkerhed, kulturmiljø, landskab, natur og rekreative interesser. Det er Aarhus Kommunes opfattelse, at Moesgård Allé med fredningsforslaget er sikret og beskyttet på samme niveau som med gældende fredninger.

Projektet for udvidelse af Moesgård Allé er baseret på alternativ 1 i den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering "Forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum" fra april 2017, som danner grundlag for kommuneplantillæg nr. 5 "Forbedret vejforbindelse til Moesgård Museum". Projektet skaber en homogen allé ved at plante store lindetræer i overensstemmelse med den resterende allé og ved at sikre træerne gode vækstvilkår. Samtidig højner projektet trafiksikkerheden for bilister og bløde trafikanter og mindsker risikoen for påkørsel af træerne, som ellers vil svække alléen i sin helhed.

Fig. 1: Oversigtskort over området omkring Moesgård Allé

2. Fredningsforslagets afgrænsning

Moesgård Allé er ca. 1 km lang og strækker sig fra Oddervej i vest til den tidligere hovedgård Moesgaard i øst. Alléen er adgangsvej til både Moesgaard Museum og hovedgården samt forbindelse til vejene og stierne i de omkringliggende skove.

Fredningsforslaget omfatter ca. 700 m af den vestlige del af Moesgård Allé. De resterende ca. 300 m af alléen vil fortsat være omfattet af den gældende fredning for Moesgård Allé fra 1932 samt tillægsfredning fra 1943. Fredningsforslaget omfatter et areal på ca. 1,1 ha. Størstedelen af arealerne inden for fredningsforslaget ejes af Aarhus Kommune, og en mindre del ejes af Moesgaard Museum.

Fredningsforslaget afgrænses i den vestlige ende af Oddervej og to beboelsesejendomme, som ejes af Moesgård Museum. Mod syd afgrænses forslaget af store markarealer og en mindre beboelsesejendom, der ejes af Aarhus Kommune. Mod øst afgrænses forslaget af den eksisterende, fredet lindeallé. Mod nord afgrænses fredningsforslaget af en golfbane på kommunal jord.

Fig. 2: Fredningsforslagets afgrænsning og overblik over gældende fredninger

Fredningsforslagets afgrænsning er foretaget med udgangspunkt i kommuneplantillæg nr. 5 "Forbedret vejforbindelse til Moesgård Museum", og den afviger i mindre omfang fra fredningsgrænsen for Moesgård Allé fra 1932 og tillægfredning fra 1943, som det fremgår af Danmarks Miljøportal. Alléens sydlige træække er omfattet af Fuldenfredningen fra 1979. Aarhus Kommune rejser samtidig med fredningsforslaget også forslag om revision af Fuldenfredningens afgrænsning, så Fuldenfredningen fremadrettet grænser op til fredningsforslaget for den del af Moesgård Allé.

3. Forslag til fredningsbestemmelser

Aarhus Kommune foreslår følgende bestemmelser i en ny fredning for en del af Moesgård Allé. Fredningsbestemmelserne er udarbejdet med udgangspunkt i indholdet i gældende fredninger samt på baggrund af eksisterende forhold, undersøgelser og øvrige oplysninger. Se kapitel 4-7.

§ 1 Fredningens formål

Det er fredningens formål:

- At sikre, at der langs vejen Moesgård Allé til stadighed er en allé, der fremstår som et landskabeligt og kulturhistorisk element i herregårdslandskabet omkring Moesgaard.
- At give mulighed for en løbende vedligeholdelse af alléen ved pleje og udskiftning af allétræerne.
- At sikre og forbedre offentlighedens adgang langs Moesgård Allé og fra Moesgård Allé til områdets stier.

§ 2 Bevaring af alléen

Alléen skal bevares som landskabselement med rækker af træer på begge sider af kørebanen.

Alléen skal friholdes for opvækst af vedplanter imellem allétræerne.

Der må ikke ske fældning af allétræerne uden Fredningsnævnets dispensation.

Træer, der er døde eller syge, som følge af f.eks. råd eller stormfald, må dog fældes såfremt der sker genplantning senest 1 år efter fældning. Genplantning skal ske i overensstemmelse med plejeplanen.

Beskæring af allétræerne må kun ske i overensstemmelse med plejeplanen.

Fredningen er ikke til hinder for et projekt for udvidelse af Moesgård Allé, der omfatter udskiftning af de på fredningstidspunktet eksisterende allétræer, som beskrevet i § 6.

§ 3 Terrænregulering

Der må ikke ske terrænændringer ved afgravning, planering eller opfyldning. Undtaget herfra er terrænregulering i forbindelse med et projekt for udvidelse af Moesgård Allé, som beskrevet i § 6, samt almindeligt vedligehold af vejanlæg og stier.

§ 4 Faste konstruktioner og anlæg

Der må ikke etableres faste konstruktioner og anlæg herunder belysning og hegn.

Der kan efter krav fra færdselsmyndigheden etableres de nødvendige faste konstruktioner og anlæg til indretning af vejen, herunder skilte.

Øvrige skilte må kun opsættes med tilladelse fra plejemyndigheden.

§ 5 Offentlighedens adgang

Der skal være offentlig adgang på veje og stier indenfor fredningsområdet.

§ 6 Særbestemmelser for udvidelse af Moesgård Allé

Fredningen er ikke til hinder for gennemførelse af et projekt for udvidelse af Moesgård Allé indenfor følgende rammer:

- Moesgård Allé må udvides, så vejanlægget i sit hele har en bredde på max. 16 m. Vejanlægget skal som udgangspunkt udvides ud fra midterlinjen af den eksisterende vej, som vist på bilag 4: Vejplan og visualiseringer.
- Kørebanen må være 6,5 m bred.
- Der skal på hver side af kørebanen etableres en græsrabat på 3,5 m.
- Syd for den sydlige græsrabat skal der anlægges en gang- og cykelsti med en bredde på 2 m. Gang- og cykelstien skal etableres med stenmel som belægning. Syd for gang- og cykelstien skal der anlægges en græsrabat med en bredde på 0,5 m.
- I forbindelse med vejprojektet må der ske terrænændringer på max. +/- 25 cm. Undtaget heraf er dog midlertidige terrænændringer.
- Eksisterende allétræer må fældes under forudsætning af, at:
 - Der plantes nye allétræer langs Moesgård Allé
 - Nye allétræer plantes på én gang og senest ét år efter, at vejanlægget er udført
 - Nye allétræer plantes i græsrabatterne med en indbyrdes afstand på omtrent 10 m langs kørebanen og med en afstand på 2 m¹ til kørebane
 - Nye allétræer er lindetræer og skal ved plantningstidspunkt måle min. 45 cm i stamme-omkreds målt i 1 meters højde
 - Plantning af allétræerne sker i overensstemmelse med plejeplanen.

- Der skal inden fældning af eksisterende allétræer ske en undersøgelse af forekomst af flagermus i allétræerne. Eventuel forekomst af flagermus skal håndteres i overensstemmelse med gældende lovgivning.

§ 7 Plejeplan og plejemyndighed

Pleje af de fredede arealer gennemføres efter den til enhver tid gældende plejebekendtgørelse.

Plejemyndigheden, Aarhus Kommune, skal udarbejde en plejeplan. Forslag til plejeplan skal foreligge senest 1 år efter fredningens gennemførsel.

Plejeplanen skal sikre bevaring og vedligeholdelse af alléen, så den fremtræder harmonisk og homogen til opfyldelse af fredningens formål.²

Plejeplanen skal redegøre for plejeforanstaltninger, så allétræerne sikres den rette pleje og vækstbetingelser herunder beskæring af allétræerne, slåning af græsrabatter samt vilkår for jordbearbejdning og saltning.

§ 8 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelsesloven § 50, stk. 1.

§ 9 Ophævelse af eksisterende fredninger

Fredningen af Moesgård Allé af 1. februar 1932 ophæves for så vidt angår strækningen fra Oddervej til Ny Moesgårdvej. Se fig. 2

Tillægfredningen til fredningen af Moesgård Allé af den 27. juli 1943 for sølvpopler ved Samsvej ophæves for arealet omfattet af nærværende fredning. Se fig. 2.

¹Afstanden skal måles fra kørebanekant til stammens midtpunkt.

²Plejeplanen for fredningsforslaget skal indgå i én plejeplan for samtlige alléstrækninger, der er omfattet af fredningen for Moesgård fra 1932, tillægfredning fra 1943 og Fuldenfredningen fra 1979.

4. Eksisterende forhold

Moesgård Allé er en del af et historisk herregårdslandskab, der rummer kulturhistoriske, landskabelige, naturmæssige og rekreative værdier. Landskabet omkring Moesgård Allé er præget af det åbne landbrugslandskab syd for alléen, og de store, gamle skove øst og vest for alléen. Særligt de østlige skvområder ud mod kysten er markante, da de er en del af et længere skovbælte, der strækker sig fra Aarhus By og langt ned ad kysten mod syd.

Området er et yndet udflugtsmål med gode stiforbindelser og ruter, hvorfra man kan opleve naturen, skovene, landskabet og kulturhistorien. Placering af nyere elementer i det historiske landskab er med til at tiltrække besøgende til området og understøtte dets rekreative værdi.

Af nyere elementer kan nævnes Moesgaard Museum, der ligger nordvest for hovedgården Moesgaard og åbnede i 2014. Dets skrånende, græsklædte tag er tilgængeligt for alle og giver nye udsigtsmuligheder over området. Andre tiltag i området er mindelunden "Danmarkslunden" vest for museet, og en golfbane nord for Moesgård Allé.

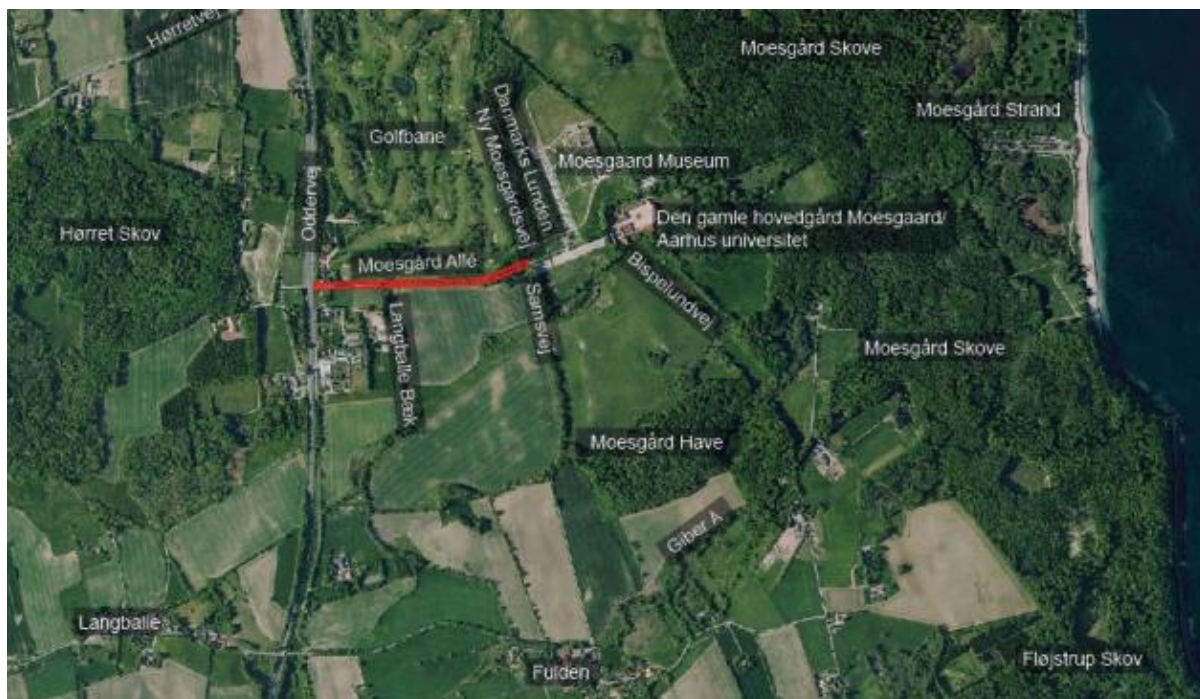

Fig. 3: Eksisterende forhold i området

Landskab

Landskabet omkring Moesgård Allé er et jævnt, bakket morænelandskab med store skove mod øst ud til Århus Bugt og vide udsigter udover kulturlandskabet. Moesgård Allé ligger placeret i et historisk herregårdslandskab, der er centreret omkring den tidligere hovedgård. Den nuværende landskabsoplevelse er et resultat af både landskabsdannelsen og den kulturhistoriske udvikling.

Fra Moesgård Allé er der et stigende terræn mod Skåde i nord og et dalende terræn mod Giber Ådal i syd. Syd for Giber Å stiger terrænet igen mod Fulden, der i fugleflugtslinje ligger ca. 1 km syd for Moesgård Allé. Fra alléen er et vidstrakt udsyn over ådalen og landbrugslandskabet. Der er ligeledes udsigt til alléen fra det omkringliggende landskab, og alléen markerer sig derfor som et synligt landskabselement.

Natur

I området omkring Moesgård Allé er der flere vandhuller med bilag IV-arterne stor vandsalamander og løvfrø. Langballe Bæk krydser Moesgård Allé i den vestlige ende af fredningsforslaget. Bækken indgår syd for Moesgård Allé i Giber Å-systemet. Langballe Bæk udspringer i en mindre elle- og askesump nord for alléen. Vandhullerne, den øvrige strækning af Langbakke Bæk og elle- og askesumpen er alle placeret udenfor fredningsforslagets afgrænsning.

De kommunalt ejede skove øst for Moesgaard strækker sig langs kysten fra Aarhus i nord til Ajstrup i syd. Skovområderne er omfattet af den internationale udpegning af naturområder, Natura 2000. Af de ca. 520 ha skov med lysåbne arealer er 190 ha kortlagt som særlig værdifuld, offentlig skov med høj biodiversitet. Over de kommende år vil Aarhus Kommune arbejde for at øge biodiversiteten i skovene med f.eks. med artsrig, urørt skov. Vest for Moesgaard Allé ligger Hørret Skov. Skoven er en ca. 65 ha stor løvskov med lysåbne arealer og flere mindre vandløb. Der er en større, fast bestand af kronvildt.

Allétræerne indenfor fredningsforslaget er af arten seljerøn. Deres svækkede tilstand betyder, at der er opstået hulheder i træerne, som kan være levesteder for flagermus. I forbindelse med den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering fra april 2017 og nærværende fredningsforslag er træerne blevet undersøgt for flagermus. Undersøgelsen viste, at der på nuværende tidspunkt ikke er anledning til at planlægge omfattende afværgeforanstaltninger for at sikre flagermusenes økologiske funktion. Undersøgelserne er uddybet i afsnittet "Natura 2000 og bilag IV-arter".

Kulturhistorie

Området omkring hovedgården Moesgaard er udpeget som kulturmiljø i Kommuneplan 2017, da det er et helstøbt hovedgårdsanlæg med god sammenhæng mellem hovedbygning, avlsgård, park og landskab. Udpegningen omfatter foruden hovedgårdens bygninger også de store og åbne markområder, skovstrækninger og kystarealerne langs stranden.

Fig. 4 Kig fra hovedbygningens trappe ud mod Moesgård Allé

Gennem tiden har der været mange ejere af Moesgaard, men i 1960 blev hovedgården solgt til Aarhus Amt, som ombyggede og indrettede Moesgaard til Forhistorisk Museum. Den gamle hovedgårds bygninger huser i dag Aarhus Universitets Institut for Arkæologi, Etnografi og Socialantropologi. Moesgaard har ikke altid ligget på sin nuværende plads. Gården er, som navnet antyder, anlagt ved en mose, formentlig i ådalen omtrent en kilometer sydvest for den tidligere hovedgård. Moesgaards centrale bygninger er fredede, og der er derudover flere bevaringsværdige bygninger i området ved Moesgaard.

Alléens længde har ikke altid været som nu. Den oprindelige allé består af lindetræer og strækker sig fra hovedgården til den nuværende Ny Moesgårdvej og Samsvej. Kandelaberbeskårede lindetræer er den ældste beplantning på Moesgård Allé, og de indrammer tydeligt hovedgården. Alléen forlænges ifølge historiske kort mellem 1816 og 1840 fra Ny Moesgårdvej og Samsvej frem til Oddervej, og denne

del af alléen består delvist af seljerøn. Det er denne del af alléen, som er omfattet af nærværende fredningsforslag.

Fig. 5: Kandelaberbeskårede lindetræer nærmest hovedgården

Den østlige og ældste del af alléen har en stor kulturmæssig betydning, da hovedgården er tydelig fra den del af alléen. Den vestlige og nyere del af alléen har i højere grad en landskabelig oplevelsesværdi med udsigt udover landskabet mellem allétræerne. Denne del af alléen er dog tydeligt svækket af huller i træækkerne på grund af manglende, døde eller udgåede træer.

Syd for Moesgård Allé udgår den gamle hulvej Samsvej, som sammen med Ny Moesgårdsvej udgør den tidligere landevej til Norsminde. Samsvej, der fremstår som en smal hulvej med gamle, krogede sølvpopler langs vejen, er omfattet af tillægsfredningen af den 17. juli 1943.

Fig. 6 Samsvej, gammel hulvej mellem Aarhus og Norsminde

Moesgård Allé

Der er stor forskel på tilstanden af allébeplantningen og dermed på den landskabelige oplevelse af Moesgård Allé alt efter på hvilken strækning, man befinder sig. I det følgende vil alléens forløb, vejens indretning og dens beplantning og tilstand blive beskrevet nærmere.

Alléens forløb og indretning

Alléen har en svag stigning fra vest mod øst til et højdepunkt, hvor vejen knækker i retning mod nord-øst. Fra knækket er der et langstrakt kig til hovedgården. Dette udgør den ældre del af alléen. Knækket markerer også den nyere forlængelse af alléen mod vest frem til Oddervej, og det er derfor med til at beskrive udviklingen i området.

Fig. 7 Alléens svagt stigende terræn.

Fig. 8 Ved knækket på alléen, hvor hovedgården bliver synlig. Den nederste del af alléen er beplantet med lindetræer, hvor den nærmeste del af alléen er seljerøn.

Moesgård Allé er den primære vejadgang for både bilister, cyklister og fodgængere til Moesgaard Museum nordvest for hovedgården, og man kan fra alléen komme videre til skovens øvrige veje og stier.

Bredden af kørebane for den eksisterende Moesgård Allé indenfor fredningsforslagets afgrænsning er ca. 4 m. Allétræerne er plantet med en afstand på ca. 0,5–1 m til kørebanen og med en indbyrdes afstand på ca. 6–7 m træerne imellem langs med alléen. Det nuværende vejudlæg på Moesgård Allé er ikke tidssvarende, og trafikanter må trække ud i rabatten for at passere modkørende biler med fare for at beskadige allétræerne.

Moesgård Allé anvendes i dag til dobbeltrettet bilkørsel, cyklister og fodgængere. På grund af den smalle kørebane og det snævre vejprofil mellem trærækkerne er der forbud mod lastbil- og buskørsel på Moesgård Allé. Den type trafik ledes via Ny Moesgårdvej. Af sikkerhedsmæssige årsager og på grund af det smalle profil, er der på Moesgård Allé en hastighedsbegrænsning på 40 km/t, hvilket er lavere end praksis for veje i det åbne land.

Fig. 9 Eksisterende vejprofil på Moesgård Allé

Alléens beplantning og tilstand

Alléen kan opdeles i en vestlig og østlig del, der skilles ved Ny Moesgårdsvej og Samsvej. Den østlige del fremstår med ensartet beplantning bestående af yngre og ældre lindetræer. Alléen er her tydelig, harmonisk og homogen. Den ene del af den vestlige del består af seljerøntreer, hvoraf en del er døde eller syge, og den anden del består af forskellige træsorter. På grund af træernes svækkelse med alderen, påkørsel af biler og delvis genplantninger over årene fremstår alléen på den vestlige delstrækning uensartet, usammenhængende og sløret.

Tilstanden af den vestlige del af alléen hænger sammen med vejens indretning. Det smalle vejprofil medfører, at modkørende biler må benytte sig af rabatten for at kunne passere hinanden. Allétræerne er plantet tæt på kørebanen, hvilket øger risikoen for påkørsel og skader på træstammerne, som gør dem sårbare overfor sygdomme, svamp og råd. Den øgede tilstrømning af besøgende til det nye Moesgård Museum betyder, at belastningen på alléen er steget, og der er oftere risiko for påkørsel af træerne. Med tiden har det betydet, at størstedelen af allétræerne på strækningen indenfor fredningsforslaget er svækkede og flere er gået ud. Der er enkelte steder sket genplantning, og andre steder står træstubben eller døde træstammer tilbage.

Dette har medført, at den vestlige del af alléen fremstår uharmonisk og uhomogen modsat den gamle lindeallé mod øst. Efterhånden som træernes tilstand forringes, vil alléen fremstå svagere som kulturspor og landskabselement i det velbevarede herregårdslandskab.

Beplantningen på Moesgård Allé er herunder inddelt efter alder, art og tilstanden på alléen.

Fig. 10: Overordnet oversigt over alléens træer inddelt i fire delstrækninger

1 + 2: Disse to strækninger er omfattet af fredningsforslaget, og der er på denne del af strækningen overvejende seljerøn.

Delstrækning 1 består af en blanding af unge og ældre træer samt selvsåede træer af bl.a. navr, almindelig ask og bævreasp, og den fremstår utydelig med huller i rækkerne af allétræer. Delstrækning 2 består af ældre seljerøn fra omkring 1935, så de er ca. 85 år gamle. Denne delstrækning fremstår med enkelte huller imellem allétræer.

Fra den vestlige ende af delstrækning 1 og frem til vejens knæk indenfor delstrækning 2 fremstår alléen med en utydelig alléstruktur med andre træarter langs vejstrækket.

Fig. 11: Billeder af delstrækning 1 og 2.

3: Nyere plantede lindetræer i 2013 i forbindelse med byggeriet af det nye Moesgaard Museum.

4: Tættest på den gamle herregård Moesgaard står den ældste beplantning på Moesgård Allé bestående af lindetræer, der er plantet omkring 1890 og dermed ca. 130 år gamle. Træerne er kandelaber-beskåret og fremstår som en tydelig allé.

Af den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering "Forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum" fra april 2017 fremgår en registrering og vurdering af allétræerne, som viser, at langt størstedelen af træerne er såkaldte risikotræer. Et risikotræ er et træ, der kan vælte, knække eller tabe store grene, og dermed udgør en risiko for personer og ejendomme. Der er løbende foretaget risikotilsyn af strækningen, og de nødvendige beskæringer og fældninger er foretaget for at forebygge, at store grene knækker af over vejbanen, eller at træer vælter ud over vejbanen. Der holdes løbende opsyn med træerne, da de er svækkede og beskadigede.

På fig. 12 ses registreringen af træerne på Moesgård Allé, hvor træerne med store skader, som dermed har en højere risiko for at få infektioner og dø, er markeret med rødt. De ældste allétræer vurderes at have en restlevetid på ca. 10-20 år. Det enkelte træs restlevetid afhænger dog af eventuelle svampeangreb, kommende storme og påkørselsskader.

Fig. 12: Træregistrering fra "Forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum", april 2017

Offentlig adgang

I landskabet omkring Moesgård er der flere stiforbindelser og ruter, som kan lede gæster rundt i området.

Moesgaard Allé fungerer i dag som adgang til Moesgaard Museum fra Oddervej for både bilister, cyklister og fodgængere. En stiforbindelse i eget tracé langs med Moesgård Allé vil forbedre den rekreative adgang for bløde trafikanter ved at forbinde cykelstierne langs Oddervej med stierne i området omkring den gamle hovedgård.

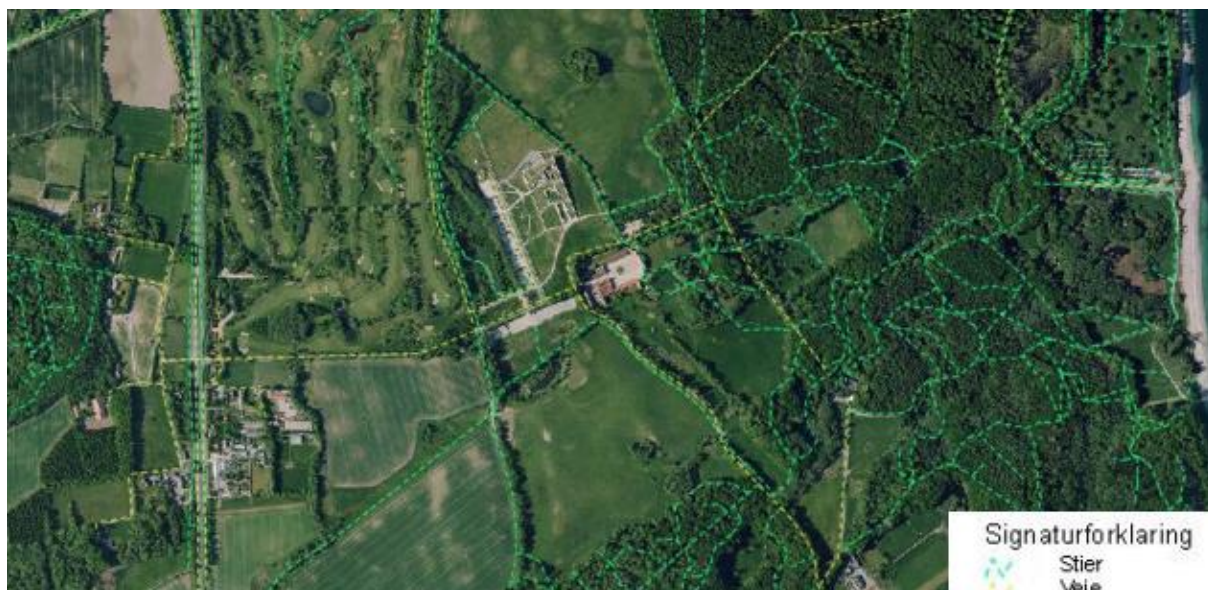

Fig. 13: Stier og veje i området

5. Baggrund for at rejse fredningsforslaget

Aarhus Kommune ønskede i forbindelse med opførelsen af det nye Moesgaard Museum at forbedre vejadgangen til museet. Placeringen af det nye Moesgaard Museum og en forbedring af de trafikale forhold i området er undersøgt i forbindelse med helhedsplanen: "Et nyt museum og udvidelse af eksisterende golfbane i området ved Moesgård" fra 2002. Helhedsplanen dannede det planmæssige grundlag for lokalplan 822 "Nyt Moesgård Museum" fra 2009, der blandt andet omfatter en mindre del af Moesgaard Allé. Denne del af Moesgaard Allé er imidlertid ikke omfattet af nærværende fredningsforslag, og der er således ikke overlap mellem lokalplanen og fredningsforslaget. Lokalplanen indeholder kun bestemmelser for fremtidige trafikale forhold indenfor lokalplanområdet. Det fremgår af lokalplanen, at øvrige trafikforhold på Moesgård Allé vurderes efterfølgende.

Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig del meddelte i 2011 dispensation fra den gældende Fuldenfredning fra 1979 og tillægfredning fra 1932 til fældning af eksisterende allébeplantning samt genplantning af lindetræer for den del af Moesgård Allé, som ligger indenfor lokalplanområdet. Dispensationen var begrundet med, at der blev skabt fornuftige og forsvarlige tilkørselsforhold til det nye museum, og at der blev plantet en ny sammenhængende allé med ensartet bevoksning, der ville genskabe det historiske islæt ved Moesgaard.

Med ønsket om at forbedre trafiksikkerheden på Moesgård Allé ansøgte Aarhus Kommune i 2012 om dispensation fra fredningen af Fulden til etablering af en ny vej syd for den eksisterende Moesgård Allé. Moesgård Allé skulle efterfølgende benyttes som sti. Fredningsnævnet meddelte samme år dispensation til det ansøgte, idet trafikbelastning på alléen påkrævede en ny vejadgang til museet, og nævnet fandt det ansøgte som det mindst indgribende i området. Dispensationen blev imidlertid påklaget til det daværende Natur- og Miljøklagenævn, der i maj 2013 ophævede afgørelse, idet klagenævnet fandt, at Fredningsnævnets afgørelse var truffet uden tilstrækkelig inddragelse af interessenter og lodsejere.

På baggrund af efterfølgende drøftelser mellem Fredningsnævnet, Danmarks Naturfredningsforening, Moesgaard Museum og Aarhus Kommune blev det besluttet, at alternative løsningsmuligheder for en forbedret vejadgang til Moesgaard Museum skulle undersøges.

Aarhus Kommune udarbejdede på den baggrund den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering "Forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum" fra april 2017, hvor fem alternative vejadgange blev belyst og vurderet. De tungtvejende interesser, som alternativerne blev vurderet ud fra, var: Kulturmiljøet, landskabet, naturen og de rekreative interesser. Det blev konkluderet, at alternativ 1 var den bedste løsning.

Alternativ 1 omfatter en udvidelse af vejanlægget, genplantning af nye allétræer i overensstemmelse med den resterende del af Moesgård Allé og anlæggelse af en cykel- og gangsti mod syd. Den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering anviser desuden afværgende foranstaltninger, som skal realiseres, hvis alternativ 1 gennemføres.

Alternativ 1 har dannet grundlag for kommuneplantillæg nr. 5 "Forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum" til Kommuneplan 2017, som Byrådet i Aarhus Kommune vedtog den 14. november 2018. Med vedtagelse af kommuneplantillægget bemyndigede Byrådet samtidig forvaltningen til at rejse et fredningsforslag, der åbner mulighed for en udvidelse af Moesgaard Allé som beskrevet i kommuneplantillægget.

6. Udvidelse af Moesgård Allé

I kommuneplantillæg nr. 5 fastlægges et vejprofil til udvidelse af den del af Moesgård Allé, som strækker sig fra Oddervej til Ny Moesgårdvej. Formålet med at udvide Moesgård Allé er at etablere en mere nutidig vej for at højne trafiksikkerheden under hensyntagen til kulturmiljø, natur, landskab og rekreative interesser.

Med udvidelsen af alléen minimeres risikoen for påkørselsskader på allétræerne, allétræerne sikres gode vækstvilkår med brede vejrabatter, en passende afstand til kørebanen, og der plantes lindetræer i overensstemmelse med den resterende del af Moesgård Allé. Udvidelsen af Moesgård Allé vil således sikre, at alléen fremadrettet vil fremstå som en homogen, robust og harmonisk allé.

Projektet om at udvide Moesgaard Allé beskrives nærmere nedenfor.

Vejanlægget

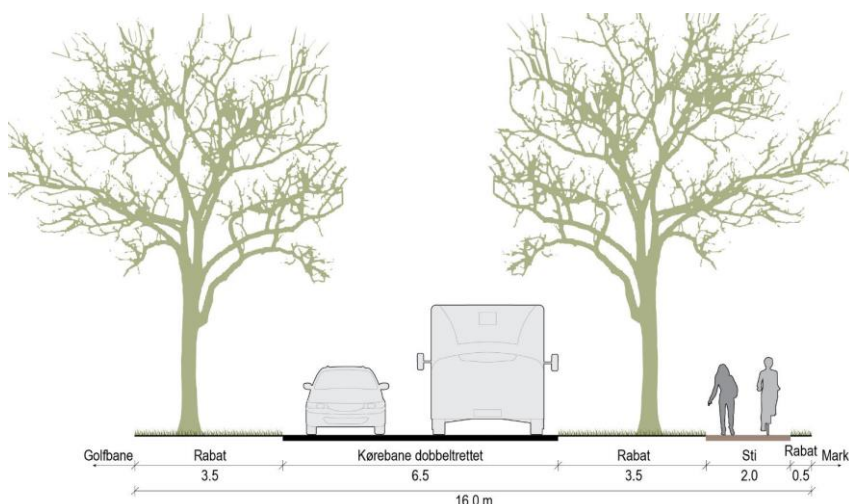

Fig. 14: Tværsnit af vejprofil ved udvidelse af Moesgård Allé (VVM og miljøvurdering - Forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum", april 2017)

Den udvidede vej vil hovedsageligt følge den nuværende vejs linjeføring, og vejen udvides symmetrisk ud fra den eksisterende vejmidtelinje. Vejen skal fortsat kunne betjene dobbeltrettet biltrafik, og med udgangspunkt i en hastighed på 50 km/t er kørebanen i alt 6,5 m bred. I hver vejside vil blive anlagt en 3,5 m bred rabat til de nye allétræer, og på den sydlige side af den sydlige rabat en 2 m bred gang- og cykelsti, som sikrer tilgængelighed for fodgængere og cyklister. Stien skal anlægges med stenmel eller anden belægning, som indpasses i området. Med stien vil der sikres en rekreativ forbindelse til den eksisterende sti langs Oddervej i vest og den kommende sti i den østlige del af Moesgård Allé, som er fastlagt i lokalplan 822. Se bilag 4: Vejplan og visualiseringer.

Fig. 15: Visualisering af den udvidede Moesgård Allé på etableringstidspunkt

Ny Moesgårdvej reserveres som i dag til bybusser og bløde trafikanter. Der vil ikke blive opsat belysning langs med Moesgård Allé eller gang- og cykelstien, da det ligger i det åbne land. Der kan køre turistbusser samt varelevering og øvrige ad Moesgård Allé.

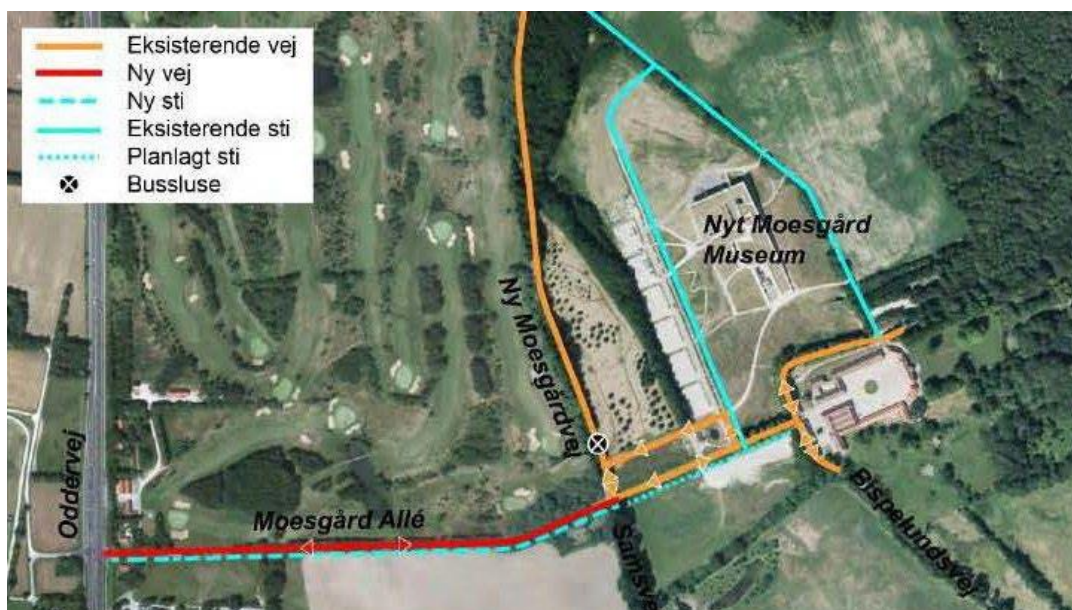

Fig. 16: Principskitse for trafikafviklingen ved udvidelse af Moesgård Allé (VVM og miljøvurdering - Forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum", april 2017)

Den nye allébeplantning

Den eksisterende allébeplantning erstattes med en ny ensartet beplantning bestående af lindetræer i lighed med de lindetræer, der er plantet på den resterende del af Moesgård Allé. Træerne skal på plantningstidspunktet måle min. 45 cm i stammeomkreds målt i 1 meters højde for at sikre en allé, der er en markant og rumskabende beplantning fra plantningstidspunktet.

Allétræerne skal plantes i grønne vejrabatter med en afstand på 2 m til kørebanen, så der sikres en tilpas afstand fra kørebanen. De brede rabatter vil fungere som et sammenhængende bede for allétræerne med gode vækstvilkår. Allétræerne skal plantes parvis overfor hinanden og med en indbyrdes afstand på ca. 10 m langs vejen. Dermed får træerne plads til at udvikle deres trækroner, og der vil fortsat være udsigt udover landskabet mod syd. Træerne skal være opstammede og have en fritvoksende krone, så kronerne med tiden vil nå hinanden på langs og på tværs af vejen og dermed understøtte oplevelsen af en allé. Se bilag 4: Vejplan og visualiseringer.

Ifølge den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering "Forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum" bør etablering af den nye allébeplantning af træsunhedsmæssige årsager ske ved at erstatte hele alléen på én gang. Dette skyldes blandt andet, at træerne skal etablere sig på en lokalitet, hvor rodnettets har svært ved at etablere sig, da det er delvist under befæstet areal. En pletvis nyplantning medfører desuden stor risiko for at beskadige eksisterende træer og deres rødder, når der skal forberedes plantehuller til nye træer, ligesom den store koncentration af svampe i de gamle træer medfører risiko for, at de nye træer angribes.

Fig. 17: Visualisering af den udvidede Moesgård Allé, kig fra Oddervej

Udover selve allétræerne forudsætter den planlagt udvidelse af Moesgaard Allé også fældning af omkringliggende beplantning. Dette gælder både nord og syd for alléen ved henholdsvis Ny Moesgårdvej og ved boligparcellen ved Samsvej, hvor beplantning skal fældes for at skabe plads til de nye allétræer, så disse kan vokse frit og alléen kan fremstå mere tydelig i sit udtryk. Ved Samsvej forudsætter

etablering af gang- og cykelstien desuden, at en sølvpoppe, som er omfattet af fredningskendelse af 1942, fældes.

På boligparcellen syd for alléen nær Samsvej skal den eksisterende bolig nedrives, og beplantningen delvist ryddes for at skabe udsigt udover landskabet mod syd. Hvor boligen nedrives, kan arealet efterfølgende benyttes til et grønt område med mulighed for ophold.

Landskabelige forhold

Med udvidelsen af Moesgård Allé vil den landskabelige indpasning blive varetaget ved at sikre, at mødet mellem alléen og det omkringliggende landskab bliver så nænsomt som muligt.

Udvidelsen af Moesgård Allé vil overordnet følge den eksisterende vejs midterlinje, og symmetrisk udvides derfra. Af trafiksikkerhedsmæssige grunde vil der enkelte steder på alléen være behov for en mindre forskydning af alléen og afgravning. I fredningsforslagets bilag 5 ses en vejplan og visualiseringer, som indgår i den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering, hvor vejudvidelsens indpasning i terrænet kan ses.

Skråningsanlæg mellem den nordlige grønne rabat og golfbanen samt mellem den sydlige gang- og cykelsti og markarealer vil blive udført med svagt hældende skråninger. Særligt mod de sydlige markarealer kan der udføres dyrkningsskråninger, som har tilpas svag en hældning, at de ikke er synlige, så der sikres en landskabelig indpasning. Der skal for disse terræændringer søges om dispensation fra Fuldenfredningen.

7. Planmæssige forhold og eksisterende fredninger

Zonestatus

Fredningsforslaget er beliggende i landzone.

Eksisterende fredninger

Eksisterende fredninger i området fremgår af fig. 2.

Fredningen "Moesgård Allé" er fra 1932 og omfatter flere alléstrækninger omkring hovedgården. Fredningens formål er at bevare alléen, da den har en skønhedsværdi for området. Fredningsforslaget skal erstatte den eksisterende fredning fra 1932 på strækningen fra Oddervej til Ny Moesgård Vej som angivet på fredningskortet. Formålet i den gældende fredning videreføres i fredningsforslaget.

Fredningsforslaget omfatter også en fredet sølvpoppe ved Samsvej, som muligvis skal fældes i forbindelse med udvidelsen af Moesgård Allé. Sølvpoppen er omfattet af en tillægsfredning af 27. juli 1943, som bestemmer, at træet ikke må fældes, og at Fredningsnævnet kan kun dispensere til beskæring af trafikale hensyn.

Fuldenfredningen af den 23. november 1979 dækker et areal på ca. 326 ha, og omfatter bl.a. en del af Moesgård Allé. Fredningen er en landskabsfredning, der har til formål at bevare området i dets nuværende tilstand. Samtidig med nærværende fredningsforslag fremsætter Aarhus Kommune også en fredningsrevision af Fuldenfredningen. Med fredningsrevisionen ønsker Aarhus Kommune at tilpasse den eksisterende frednings nordlige grænse, så den fremover vil følge fredningsgrænsen for fredningsforslaget for en del af Moesgård Allé. Dermed vil der også fremadrettet være sikret en administrativ forenkling af arealet, der er omfattet af fredningsrevisionen.

Anlæggelsen af en interimsvej i forbindelse med realisering af fredningsforslaget kan medføre, at et træ langs Ny Moesgaardvej skal fældes. Træet er omfattet af en bevaringsdeklaration af den 6. november 1940, hvoraf det fremgår, at ejerne af arealet ikke kan forlange træerne fjernet eller væsentlig beskæring. Forholdet til bevaringsdeklarationen afklares af Aarhus Kommune, som er påtaleberettiget.

Kommuneplantillæg nr. 5

Kommuneplantillæg nr. 5 "Forbedret vejforbindelse til Moesgård Museum" omfatter en udvidelse af adgangsvejen fra Oddervej og Moesgaard Museum. Kommuneplantillægget er udarbejdet på baggrund af den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering "VVM og miljøvurdering – Forbedret vejforbindelse til Moesgård Museum". VVM-redegørelsen indeholder beskrivelse og vurdering af i alt 5 alternative vejforbindelser ud fra hensyn til landskab, kulturmiljø, natur, rekreative interesser og sikker trafikafvikling, og det konkluderes, at alternativ 1 på bedste vis tager hensyn til ovenstående.

Kommuneplan 2017

Fredningsområdet er i Aarhus Kommunes Kommuneplan 2017 udpeget som bevaringsværdigt landskab og særligt geologisk interesseområde, hvilket betyder, at byggeri og anlæg skal udformes under hensyn til landskabet og at særlige landskabsformer skal bevares og beskyttes, jf. kommuneplanens retningslinje 141 og 143. Den tidligere hovedgård Moesgaard og tilhørende arealer herunder Moesgård Allé er Aarhus Kommunes kortlægning og analyse af landskabet i kommunen omfattet af landskabskarakterområde 17 "Jelshøjområdet". Landskabet omkring Moesgaard beskrives i landskabskarakteranalysen som et homogent og sammenhængende herregårdsanlæg med hovedbygning, avlsgård, park og landskab.

Moesgård er udpeget som kulturmiljø med et helstøbt hovedgårdsanlæg med god sammenhæng mellem hovedbygning, avlsgård, park og landskab. Moesgaard Kulturmiljø omfatter foruden hovedgårdens centrale bygninger og omkringliggende bygninger, de store, åbne markområder og skovstrækninger samt kystarealerne langs stranden.

Lokalplaner

Fredningsforslaget berører mindre arealer indenfor lokalplan 822 for nyt Moesgård Museum og den sydlige kant inden for lokalplan nr. 76 for golfbanen. Lokalplanerne er ikke til hinder for fredningsforslaget.

Natura 2000 og bilag IV-arter

Lovgivning

I forhold til fredninger står der i Naturbeskyttelseslovens § 36, stk. 4, at "Fredningsforslag udenfor internationale naturbeskyttelsesområder skal redegøre for, at fredningen ikke forringer naturtyper og levesteder for arter eller forstyrrer arter inden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, som området er udpeget for."

I henhold til *Bekendtgørelsen om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter* (Habitatbekendtgørelsen) skal kommunen i forbindelse med dispensationer, planlægning m.v. foretage en vurdering af, om projekter – i dette tilfælde det vejprojekt, som nærværende fredningsforslag muliggør - kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt.

Af Habitatbekendtgørelsen følger endvidere, at der ikke kan gives dispensationer, tilladelser eller lignende, hvis der kan ske beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder for dyrearter, der er optaget i habitatdirektivets bilag IV, eller ødelægge de plantearter, der er optaget i habitatdirektivets bilag IV. Habitatbekendtgørelsen indeholder desuden forbud mod forstyrrelser (særligt i yngleperioden) samt drab og indfangning af individer af dyrearterne i diverse livsstadier.

Hvis et projekt vurderes at medføre indvirkning på Natura 2000-områder eller bilag IV-arter, skal der foretages en konsekvensvurdering af projektets virkning på de pågældende Natura 2000-områder og/eller IV-arter. En konsekvensvurdering skal sikre, at et projekt ikke har negativ indflydelse på naturtyper eller på den økologiske funktionalitet for bilag IV-arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for det pågældende Natura 2000-område eller på bilag IV-arter generelt.

Aarhus Kommune har i forbindelse med planlægningen af projektet for en forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum udarbejdet en kombineret miljøvurdering og VVM-redegørelse. Se nærmere i nedenstående afsnit om Miljøvurdering. Den kombinerede rapport indeholder blandt andet en vurdering af projektet i henhold til Habitatbekendtgørelsen.

For at sandsynliggøre, at rapporten fra 2017 fortsat er dækkende (verificere gyldigheden af rapporten fra 2017), er der foretaget en fornyet undersøgelse for flagermus i området i 2020. Herudover er fredningsforslaget vurderet i forhold til nyeste data om bilag IV-arterne i området samt basisanalysen fra 11. juni 2020 til den kommende udvidelse af Natura 2000-området. I det følgende gengives relevante uddrag fra den kombinerede rapport suppleret med nyeste viden.

Vurdering i forhold til Natura 2000-områder og bilag IV-arter indenfor Natura 2000-områder

Fredningsområdet ligger ca. 300 m vest for det nærmeste Natura 2000-område Giber Å, Enemærket og Skåde Havbakker, der for tredje planperiode 2022-2027 er udvidet til 520 ha. Se oversigtskort nedenfor med Natura 2000-områdets grænse og de kortlagte habitatnaturtyper for planperioden 2022-2027.

Udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området er 19 naturtyper samt to bilag IV-arter. Naturtyperne er de store arealer med gammel løvskov, der domineres af bøg på muld med indslag af bl.a. bøg på kalk og aske- og elleskov. Spredt i området findes desuden lysåbne naturtyper som bl.a. kildevæld, rigkær og kalkoverdrev samt småsøer, der primært er næringsrige søer. Mange af disse vandhuller fungerer som levested for bilag IV-arten stor vandsalamander. Den anden bilag IV-art er odder.

For at mindske en eventuel belastning af Giber Å-systemet, kan der etableres et regnvandsbassin, hvor vejvand fra anlægsprojektet ledes igennem inden udledning til Langballe Bæk, der fører videre til Giber Å.

Odderen har en stabil forekomst i området og er registreret langs hovedløbet af Giber Å ca. 850 meter sydøst for projektområdet. Stiforhold og vejadgang ind mod Moesgaard Museum forbedres. Det vurderes ikke at medføre væsentlig øget trafik gennem selve Natura 2000-området.

Samlet vurderes det, at ændringen af Moesgaard Allé ikke vil påvirke odderen.

Stor vandsalamander er tilknyttet småsøer o.l. Gennemførelse af fredningsforslaget for Moesgård Allé giver en bredere vej. For at mindske risikoen for, at krydsende padder bliver kørt over, etableres der en paddepassage under alléen, som følger underføringen af Langballe Bæk.

På baggrund af afstanden samt karakteren af fredningsforslaget kan en negativ effekt på områdets udpegede habitattyper og arternes økologiske funktionalitet efter kommunens vurdering afvises.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 234		
Naturtyper:	Strandvold med enårige planter (1210)	Strandvold med flerårige planter (1220)
	Kystklint/klippe (1230)	Kransnålalge-sø (3140)
	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Vandløb (3260)	Kalkoverdrev* (6210)
	Tidvis våd eng (6410)	Hængesæk (7140)
	Kildevæld* (7220)	Rigkær (7230)
	Bøg på mor (9110)	Bøg på mor med kristtorn (9120)
	Bøg på muld (9130)	Bøg på kalk (9150)
	Ege-blandskov (9160)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Stor vandsalamander (1166)	Odder (1355)

Fig. 18: Tabellen viser naturtyper og/eller arter på udpegningsgrundlag for Natura 2000- området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. *angiver, at der er tale om en prioriteres naturtype jf. Habitatdirektivet.

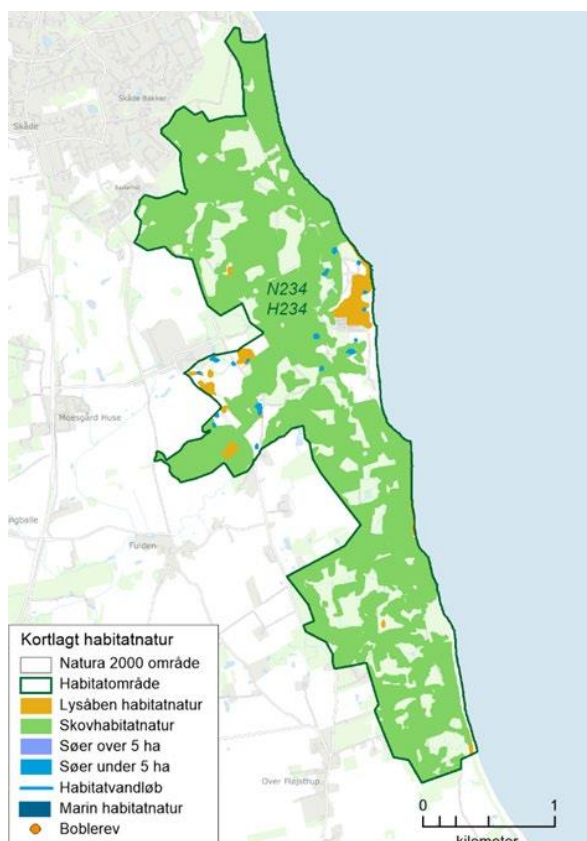

Fig. 19: Oversigtskort over Natura 2000-området. På kortet vises områdets kortlagte habitatnaturtyper.

Vurdering i forhold til bilag IV-arter udenfor Natura 2000

Der er registreret bilag IV-arterne løvfrø og flere arter af flagermus i området.

Løvfrøen forekommer ynglende i nærtliggende vandhuller i området, og har flere stabile bestande. Padder vandrer stort set udelukkende om natten og i nætter med regnvejr, og dermed på tidspunkter, hvor museet er lukket. Desuden bliver vejens bredde og placering ind til museet ikke ændret væsentligt, og derfor vurderes der ikke at ske en væsentlig negativ indflydelse på spredningsmulighederne for løvfrø. Løvfrø vurderes ikke at blive påvirket negativt af fredningsforslaget.

Allétræerne kan være potentielle opholdssteder for flagermus, da flere af træerne har større hulheder, der kan fungere som levested for trælevende flagermus såsom troldflagermus. I takt med træernes naturlige henfald vil hulhederne imidlertid vokse, og træerne vil blive mindre attraktive som levested for flagermus. Denne udvikling forventes at medføre, at flagermus på sigt vil finde andre skjul i andre gamle træer i f.eks. skovene op til fredningsområdet.

Som supplement til den undersøgelse, der lå til grund for vurderingen i den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering (undersøgelse fra 2014), har Aarhus Kommune i 2020 fået foretaget en ny overvågning og registrering af flagermus i området.

Ved undersøgelsen i 2014 blev der fundet tilstrækkelig aktivitet til, at det ikke kunne afvises, at der kunne være kolonier af flagermus i alléen, men konkret blev der ikke fundet nogen ynglekolonier eller mellemkvarterer.

Ifølge den nye undersøgelse er der ingen tegn på ynglekolonier i nogen af alléens træer. En forholdsvis høj aktivitet af troldflagermus kan dog indikere, at der findes en nærliggende koloni, f.eks. i et nærliggende træ eller hus. Der blev observeret lidt social aktivitet fra brunflagermus, som kan tyde på, at der findes en nærliggende koloni i et træ. Undersøgelsen indikerer, at flagermusene benytter området og alléen til fouragering og som ledelinje i landskabet.

Der findes desuden mange ældre popler og andre gamle træer i nærheden, som kan være egnede rastetræer. Dertil kommer, at tiltag i nærliggende, kommunalt ejede gamle løvskove vil kunne øge muligheden for, at flagermusene etablerer sig i et større område med gamle træer.

Det er på baggrund af ovenstående Aarhus Kommunes vurdering, at der ikke på nuværende tidspunkt er anledning til at planlægge omfattende afværgeforanstaltninger for at sikre flagermusenes økologiske funktionalitet.

Det bemærkes i øvrigt, at allétræerne i tilfælde af, at fredningsforslaget ikke gennemføres, må forventes at skulle udskiftes i løbet af de næste 10 til 20 år, da flere af dem har opnået deres maksimale levealder på 80-100 år.

Selvom der ikke er behov for afværgeforanstaltninger som følge af fredningsforslaget, vil Aarhus Kommune inden fældning af eksisterende allétræer foretage en undersøgelse af forekomst af flagermus i træerne. Konstateres der i den forbindelse flagermus i et træ, skal situationen håndteres i overensstemmelse med gældende lovgivning. Eventuelle afværgeforanstaltninger og kompenserende tiltag kan f.eks. inkludere:

- Placering af træet i trækirkegård tæt på alléen, hvor det fortsat kan fungere som levested under langsomt, naturligt, biologisk henfald
- Opsætning af stammer med hulheder på levende træer i nærmeste skov eller hegn
- Tiltag i nærliggende gamle løvskove, så områderne bliver egnede flagermuslokaliteter
- Opsætning af flagermuskasser på blivende træer.

Sammen med de øvrige, gamle, blivende træer i nærheden, vil flagermusene således gradvist kunne finde nye naturlige opholdssteder.

Fældning af træer med hulheder og spættehuller må ikke ske i perioden den 1. november - 31. august, så der tages hensyn til både flagermus og fugle. Tidsrummet mellem fældning til nyplantning forventes ikke at påvirke flagermusenes økologiske funktionalitet, da der ifølge den gennemførte undersøgelse er tale om forholdsvis få individer.

Samlet set vurderes fredningsforslaget ikke at påvirke flagermus negativt. Der er ikke registreret andre bilag IV-arter i nærområdet til det ansøgte.

Andre naturforhold

Træerne i alléen forventes i løbet af de næste 10 til 20 år at skulle udskiftes og genplantes, da deres maksimale levetid normalt er 80-100 år. Træernes egnethed som opholdssted for flagermus mindskes i takt med, at træernes strukturelle funktion ændres ved naturligt forfald. Træerne vil i en periode få flere hulheder og være egnede opholdssteder for flagermus. Senere vil hulhederne blive så store pga. naturligt henfald, at de bliver mindre attraktive for flagermus. Træerne i stort henfald, kan vurderes at være risikotræer, der udgør en sikkerhedsrisiko for trafikanter på vejstrækningen. Træer, der skal fældes grundet nærværende fredningsforslag, kan med fordel genanvendes til naturligt henfald i bl.a. skovrejsningsområder eller naturprojekter. Dette gælder også, selvom træerne eventuelt ikke er egnede til flagermus, og dermed kan den biologiske nedbrydning af træerne og den tilknyttede biodiversitet udfolde sig. Det praktiseres allerede i dag i kommunen for at øge biodiversiteten i andre dele af kommunen.

Den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering omhandler også andre naturforhold som §3 vandløbet Langballe Bæk. Konklusionen er, at vandløbet ikke påvirkes, da bl.a. etablering af et regnvandsbassin til overfladevand vil begrænse den stofmæssige og hydrauliske belastning af bækken. Regnvandsbassinet skal placeres udenfor fredningen. Hvis bassinet anlægges allerede i anlægsfasen, kan det benyttes til at begrænse udvaskning af suspenderet stof/sand/silt fra blottede flader i anlægsfasen, hvilket også vil mindske påvirkningen på Giber Å-systemet.

Andre naturbeskyttede områder som vandhuller, enge og overdrev samt padderne som lille vandsalamander og butsnudet frø vurderes ikke at blive påvirket af fredningsforslaget.

Øvrige planforhold

Området ligger inden for kystnærhedszonen, og en mindre del af fredningsforslaget er omfattet af skovbyggelinje jf. naturbeskyttelseslovens § 17.

Miljøvurdering

Fredningsforslag er som regel omfattet af reglerne i lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM).

Aarhus Kommune har i forbindelse med planlægningen af projektet for en forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum udarbejdet en kombineret miljøvurdering og VVM-redegørelse efter de dagældende regler for miljøvurdering af henholdsvis planer og programmer og projekter ("VVM og miljøvurdering - Forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum", april 2017). I rapporten belyses en række alternativer for en ny adgangsvej til museet, herunder alternativ 1, som ligger til grund for nærværende fredningsforslag.

Den kombinerede miljøvurdering og VVM-redegørelse fra 2017 har dannet grundlag for kommuneplantillæg nr. 5 til kommuneplan 2017, "Forbedret vejforbindelse til Moesgård Museum". Af kommuneplantillæg nr. 5 fremgår det, at:

"Kommuneplantillægget sikrer det planlægningsmæssige grundlag og er udarbejdet på baggrund af VVM-redegørelsen. Da kommuneplantillægget endvidere er omfattet af reglerne i lov om miljøvurdering af planer og programmer (miljøvurderingsloven), er VVM-rapporten opbygget, så den opfylder de indholdsmæssige krav i begge love. Den er desuden en miljøvurdering af eventuelle fredningsforslag, som følge af vedtagelsen af kommuneplantillægget."

Den kombinerede rapport danner desuden grundlag for en kommende VVM-tilladelse til vejprojektet, som forventes meddelt af Aarhus Kommune, når den foreslåede fredning er gennemført.

Den kombinerede rapport omfatter blandt andet vurderinger af, hvilke konsekvenser projektet, der muliggøres ved en gennemførelse af fredningsforslaget, vil have i forhold til de værdier, der skal beskyttes i henhold til de gældende fredninger i området. Det vurderes, at fældning af alléen på kort sigt vil kunne have en påvirkning på flagermus i området, og derfor indgår en trækirkegård som afværgeforanstaltning i rapporten.

Aarhus Kommune har efterfølgende fået udført yderligere undersøgelser af alléens betydning for flagermus. Aarhus Kommune finder på baggrund af blandt andet disse nye undersøgelser, at fredningsforslaget ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af flagermus. Se afsnit "Vurdering i forhold til bilag IV-arter udenfor Natura 2000".

Aarhus Kommune har herudover vurderet fredningsforslaget i forhold til nyeste data om bilag IV-arter i området samt basisanalysen for den kommende udvidelse af Natura 2000-området Giber Å, Enemærket og Skåde Havbakker. Se afsnit "Vurdering i forhold til Natura 2000-områder og bilag IV-arter indenfor Natura 2000-områder".

Aarhus Kommune har ikke fundet anledning til at foretage øvrige supplerende undersøgelser eller fornyede vurderinger af projektets konsekvenser i forhold til de værdier, der skal beskyttes i henhold til de gældende fredninger i området.

Det er derfor Aarhus Kommunes vurdering, at den kombinerede rapport vil kunne danne grundlag for en vurdering af fredningsforslaget i henhold til miljøvurderingsloven."

Som bilag 1 til fredningsforslaget var vedhæftet en fortegnelse over de omfattede arealer, hvoraf fremgår, at der ikke er andre ejere end Moesgaard Museum og Aarhus Kommune.

Som bilag 2 til fredningsforslaget var i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 36, stk. 5 vedhæftet Aarhus Kommunes budgetoverslag over de forventede omkostninger ved gennemførelsen af fredningsforslaget, hvorefter der ikke skal betales erstatning.

Som bilag 3 til fredningsforslaget var vedhæftet Miljøstyrelsens (nu Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø) meddelelse om, at der ikke er bemærkninger til budgetoverslaget.

Som bilag 4 til fredningsforslaget var vedhæftet et link til en vejplan i den kombinerede VVM-redegørelse og miljøvurdering. Der var endvidere vedhæftet billeder af de eksisterende forhold og visualiseringer af Moesgård Allés fremtræden med henholdsvis 20-årige og 40-årige lindetræer.

Som kortbilag 1 til fredningsforslaget var medtaget et fredningskort over det område, der er omfattet af fredningsforslaget.

2. Det offentlige møde om fredningsforslaget og efterfølgende bemærkninger

Fredningsnævnet holdt i august 2022 et samtidigt offentligt møde om fredningsforslaget og om fredningsforslaget om revision af Fuldenfredningen.

Der skete indledningsvis en besigtigelse af Moesgård Allé.

Efter besigtigelsen præsenterede Aarhus Kommune fredningsforslagene og baggrunden for dem og gennemgik i den forbindelse de foreslåede fredningsbestemmelser. Kommunen oplyste supplerende, at fredningsnævnet skal tage stilling til, om der skal foretages en miljøvurdering, særligt i relation til flagermus. Det var kommunens opfattelse, at forholdene var tilstrækkeligt belyst, så det ikke var nødvendigt med en miljøvurdering.

Aarhus Kommune oplyste yderligere, at kommunen var blevet opmærksom på en uhensigtsmæssighed i fredningsforslaget for en del af Moesgård Allé og om en ønsket ændring i forslagets § 6.

Der var herefter lejlighed til at fremsætte bemærkninger og stille spørgsmål til fredningsforslagene.

Miljøstyrelsen orienterede indledningsvis om styrelsens rolle ved behandlingen af fredningssager, herunder at Miljøstyrelsen ved sin stillingtagen til et fredningsforslag inddrager rimeligheden i en foreslået fredning, og om naturen kommer i klemme.

Miljøstyrelsen anførte herefter, at styrelsen ikke udtaler sig imod fredningsforslagene. Der er trafikale problemer, og alléen har set bedre dage. Der er ikke bemærkninger til den foreslåede ændring i fredningsforslaget for Moesgård Allé. Det er dog styrelsens umiddelbare vurdering, at det ikke kan afvises, at en gennemførelse af fredningsforslagene kan have en negativ virkning på bilag IV-arten flagermus. Det vil Miljøstyrelsen se nærmere på.

Miljøstyrelsen henstillede i øvrigt, at Aarhus Kommune undersøger nærmere, om en omtalt stor poppel står i fredningen.

Formanden for Danmarks Naturfredningsforenings lokalafdeling i Aarhus Kommune orienterede indledningsvis om naturfredningsforeningens rolle ved behandlingen af fredningssager.

Han anførte herefter, at forholdene omkring Moesgård Allé er endog meget kompliceret, og der har i Danmarks Naturfredningsforening været mange og lange interne drøftelser om sagen. Det kan måske umiddelbart synes som et banalt valg mellem nyt og gammelt og mellem natur og kultur, men der er talrige nuancer og dilemmaer, som for naturfredningsforeningen er vanskelige, men væsentlige at adressere. Det har med andre ord ikke været nemt for naturfredningsforeningen at nå frem til en klar og entydig holdning til spørgsmålet om alléens fremtidige skæbne.

Han opfordrede fredningsnævnet til at forholde sig til de andre alternative adgangsmuligheder til Moesgaard Museum, der er omfattet af den VVM-redegørelse, Aarhus Kommune har fået udarbejdet om adgangsmulighederne. Hvis fredningsnævnet når frem til, at der blandt dem ikke er en bedre løsning, vil Danmarks Naturfredningsforening ikke stille sig i vejen for en reetablering af alléen i henhold til fredningsforslagene.

Han bemærkede særligt om den foreslåede revision af Fuldenfredningen, at den berørte del af fredningen ikke rummer nævneværdig biodiversitet/naturværdi, da der er tale om et landbrugsareal i omdrift. Det findes derfor uproblematisk at etablere en cykel/gangsti umiddelbart syd for alléen, idet den ikke skønnes at forringe udsigten eller andre landskabelige forhold, der er omfattet af fredningen, men derimod vil indebære en markant forbedring af adgangsforholdene for de bløde trafikanter ikke blot til museet, men til hele området omkring Moesgaard.

Dansk Ornitologisk Forening anførte, at det ikke er godt for naturen at fælde alléen, men at det omvendt kan blive en landskabsmæssig gevinst at gennemføre fredningsforslagene. Der er ikke observeret sjældne eller sårbare fugle i området, så ornitologforeningen kan støttes fredningsforslagene.

Friluftsrådet anførte, at rådet er enig i mange af betragtningerne fra Danmarks Naturfredningsforening. Fredningsforslagene giver god mening og vil medføre en bedre og sikrere vejadgang særligt for bløde trafikanter, men der bør også inddrages forholdene for ridende. Hastighedsgrænsen bør ikke øges.

Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening og Friluftsrådet påpegede i øvrigt alle, at Aarhus Kommunes manglende vedligeholdelse af Moesgård Allé har haft stor betydning for alléens nuværende tilstand.

Flere af de mødte borgere udtrykte deres primære bekymring ved det foreslåede projekt således, at et bredere vejtracé vil betyde højere hastighed med øget risiko for både mennesker og dyr og ødelæggende effekt for dyrelivet. Der blev endvidere peget på alléens landskabelige element og bindeled til fortiden. Der blev endeligt spurgt ind til de to vejsten mod Oddervej.

Danmarks Naturfredningsforening udtrykte støtte til den lavest mulige hastighed på Moesgård Allé og passende afværgeforanstaltninger til beskyttelse af dyrelivet.

Aarhus Kommune bemærkede, at det ikke er kommunen, som bestemmer hastighedsgrænsen på Moesgård Allé, men kommunen vil gerne arbejde for, at den også fremadrettet bliver på 40 km/t.

Friluftsrådet foreslog efter det offentlige møde supplerende, at der i relation til Moesgård Allé søges etableret en hastighedsgrænse på 40 km/t som på områdets øvrige veje.

Fredningsnævnet modtog endvidere indsigelse mod fældning af Moesgaard Allé fra godt 100 borgere.

3. Aarhus Kommunes ændrede fredningsforslag

Aarhus Kommune indleverede efter det offentlige møde et forslag om en ændret formulering af fredningens § 6 med særbestemmelser, som blev foreslået formuleret på følgende måde:

Fredningen er ikke til hinder for gennemførelse af et projekt for udvidelse af Moesgård Allé indenfor følgende rammer:

- Moesgård Allé må udvides, så vejanlægget i sit hele har en bredde på max. 16 m. Vejanlægget skal som udgangspunkt udvides ud fra midterlinjen af den eksisterende vej som vist på bilag 4: Vejplan og visualiseringer.
- Kørebanen må være 6,5 m bred.
- Der skal på hver side af kørebanen etableres en græsabat på 3,5 m.

- Syd for den sydlige græsribat skal der anlægges en gang- og cykelsti med en bredde på 2 m. Gang- og cykelsti skal etableres med stenmel som belægning. Syd for gang- og cykelsti skal der anlægges en græsribat med en bredde på 0,5 m.
- Eksisterende allétræer må fældes under forudsætning af, at:
 - Der plantes nye allétræer langs Moesgård Allé
 - Nye allétræer plantes på én gang og senest ét år efter, at vejanlægget er udført
 - Nye allétræer plantes i græsribatterne med en indbyrdes afstand på omtrent 10 m langs kørebanen og med en afstand på 2 m til kørebanen. Afstanden skal måles fra kørebantkant til stammens midtpunkt.
 - Nye allétræer er lindetræer og skal ved plantningstidspunkt måle min. 45 cm i stammeomkreds målt i 1 meters højde
 - Plantning af allétræerne sker i overensstemmelse med plejeplanen.
- Der skal inden fældning af eksisterende allétræer ske en undersøgelse af forekomst af flagermus i allétræerne. Eventuel forekomst af flagermus skal håndteres i overensstemmelse med gældende lovgivning.
- I forbindelse med vejprojektet må der foretages terrænændringer i det omfang, det er nødvendigt for realisering af vejprojektet jf. ovenstående punkter. Terrænet skal ved ændringer tilpasses det omgivende landskab og terræn.

Aarhus Kommune anførte herved, at baggrunden for den foreslåede ændring er, at der flere steder på både nord- og sydsiden af den eksisterende vejstrækning er et terrænspring, der er større end 25 cm, hvorfor en udvidelse af vejanlægget inkl. de ribatter, hvor de nye allétræer vil blive plantet, vil forudsætte permanente terrænændringer, der er større end 25 cm. Det vejprojekt, som fredningens § 6 skal muliggøre, kan således ikke gennemføres uden en dispensation fra bestemmelsen, hvilket er uhensigtsmæssigt.

Aarhus Kommune anførte endvidere, at kommunen var blevet opmærksom på, at der var en fejl i fredningskortets afgrænsning af den foreslåede fredningsgrænse ved den sølvpoppe, som blev omtalt på det offentlige møde. For at sikre at der ved en gennemførelse af fredningsforslaget sker den ophævelse af tillægfredningen fra 1943 for arealet med sølvpoppen, som er omtalt i fredningsforslagets § 9, blev der derfor indleveret et nyt fredningskort med en tilrettet fredningsgrænse.

Aarhus Kommune vedlagde i øvrigt med henvisning til Miljøstyrelsens bemærkninger om flagermus på det offentlige møde den undersøgelse og udtalelse, som kommunen fik udarbejdet i august 2021.

4. Særligt om flagermusudtalelsen fra august 2021 og fredningssagens afslutning

Det fremgår af Aarhus Kommunes udtalelse fra august 2021, at den er baseret på undersøgelser, der blev foretaget i juli 2020.

Det var udtalelsens konklusion, at der ikke var tegn på ynglekolonier i alléens træer. Den forholdsvis høje aktivitet af troldflagermus kunne dog indikere, at der var en nærtliggende koloni, f.eks. i et nærtliggende træ eller hus. Der var også lidt social aktivitet fra brunflagermus, som kunne tyde på, at der også var en sådan nærtliggende koloni. Det syntes derfor ikke at være belæg for at planlægge omfattende afværgeforanstaltninger. Der blev derfor fremsat et forslag til det videre forløb, hvis det ved senere undersøgelser viste sig, at træerne var tilholdssted for flagermus.

Miljøstyrelsen bemærkede til denne udtalelse om flagermus, at det på baggrund af nyere EU-domme og afgørelser fra Miljø- og Fødevareklagenævnet var styrelsens vurdering, at der generelt er behov for at se nærmere på praksis for forvaltning af begrebet "økologisk funktionalitet". Den nyere retspraksis og nationale afgørelser lægger op til en mere restriktiv fortolkning af begrebet. Styrelsen vurderede derfor konkret, at levestedet for flagermus både kvalitativt og kvantitativt bør opretholdes som på indgrebstidspunktet. Det var derfor styrelsens opfattelse, at konkrete undersøgelser af, om der er flagermus i træerne, ikke kunne udsættes til efter fredningsnævnets afgørelse.

Miljøstyrelsen vurderede på den baggrund, at det ikke var tilstrækkeligt oplyst, hvordan fredningsforslagene ville sikre, at levestedet for flagermus blev opretholdt på samme niveau som på indgrebstidspunktet. Der manglede konkret en vurdering af, om yngle- og raste- og fourageringsmuligheder kan blive negativt påvirket, hvis der sker en forstyrrelse af alléen. Der manglede endvidere en konkret undersøgelse af, om der er flagermus i de enkelte træer, og om der er egnede yngle- og overvintringshabitater i træerne. Hvis alléen på den baggrund må betragtes som et yngle- eller rasteområde, burde det endvidere vurderes, om de foreslåede afværgetiltag kan opretholde kvalitet og kvantitet af levestedet som yngle- og rasteområde.

Fredningsnævnet udbad sig i oktober 2022 Aarhus Kommunes bemærkninger til Miljøstyrelsens bemærkninger om flagermusundersøgelsen.

Aarhus Kommune anførte herefter i januar 2023, at kommunen i sommerperioden og sensommeren 2023 ville få gennemført en flagermusundersøgelse af Moesgaard Allé for tilstedeværelse af flagermus og flagermuskolonier. Kommunen ville herefter tage stilling til, om undersøgelsens resultater gav anledning til en tilretning af fredningsforslaget, og om der var behov for også at foretage en undersøgelse af arealer udenfor selve alléen. Kommunen forventede at indsende materialet til fredningsnævnet i oktober 2023.

Fredningsnævnet anmodede i december 2023 om at modtage materialet fra Aarhus Kommune og henledte i den forbindelse kommunens opmærksomhed på bestemmelsen i naturbeskyttelseslovens § 37a. Fredningsnævnet fik dog ikke svar på henvendelsen og meddelte derfor den 3. april 2024 følgende:

"Det fremgår af naturbeskyttelseslovens § 37a, stk. 1, at et fredningsforslag bortfalder, hvis fredningsnævnet ikke 2 år efter, at fredningssagen er rejst, har truffet afgørelse efter § 40, stk. 1. Det fremgår videre af § 37a, stk. 3, at fredningsnævnet i særlige tilfælde inden udløbet af den frist, der er nævnt i stk. 1, kan beslutte at forlænge denne med op til 2 år.

Fredningsforslagene blev modtaget den 31. marts 2022 og kunne som følge af de manglende oplysninger ikke nå at blive færdigbehandlet inden den 31. marts 2024. Da sagerne endvidere siden oktober 2022 havde været udsat på Aarhus Kommunes redegørelse om bilag IV-arter, uden at fredningsnævnet havde kunnet få oplyst status herom, fandt fredningsnævnet ikke, at der forelå sådanne særlige tilfælde, som kunne danne baggrund for at forlænge fristen for sagerne behandling. Fredningsnævnet traf derfor ikke bestemmelse herom.

Da 2-årsfristen er udløbet, er fredningsforslagene herefter bortfaldet."

5. Genfremsættelse af fredningsforslaget med ny flagermusundersøgelse

Det fremgår af naturbeskyttelseslovens § 37a, stk. 2, at en fredningssag, der er bortfaldet, inden 2 måneder efter, at den er bortfaldet, kan genfremsættes én gang på uændret grundlag.

Aarhus Kommune genfremsatte herefter den 14. maj 2024 fredningsforslagene.

Aarhus Kommune fremsendte endvidere en ny udtalelse om en ny undersøgelse for flagermus. I denne udtalelse af 21. maj 2024, som er foretaget af Julie Dahl Møller Consult, fremgår følgende:

"Baggrund og undersøgelsesområde

Aarhus Byråd har den 14. november 2018 vedtaget kommuneplantillæg for *Forbedret vejforbindelse til Moesgård Museum*. Det er besluttet, at man vil gå videre med VVM-redegørelsens løsningsforslag 1, som indebærer fældning af alle træerne langs den fredede Moesgaard Allé.

Ifølge redegørelsen ("*VVM for ny vejforbindelse til Moesgaard Museum*"), er "*hovedparten af seljerøntræer på Moesgård Allé så gamle, at de nærmer sig deres maksimale levetid på normalt 80-100 år. Et større antal af de ældre træer er desuden angrebet af krumskællet skælhat, som nedbryder træets kerneved. Angrebet medfører, at træerne bliver hule og derved svækkes. Svampeangrebene og den løbende beskæring har samlet set medført, at stort set alle de ældre træer har større sår.*"

I forbindelse med VVM-redegørelsen blev flagermus eftersøgt via lytninger en gang i hhv. juli og september 2014, altså i yngle- og sensommerperioden. Århus Kommune ønskede yderligere flagermusundersøgelser, der kunne præcisere, hvorvidt træerne blev benyttet som ynglested for flagermus, og af hvilke arter. I 2020 blev der foretaget sådanne flagermusundersøgelser af alléen, og der blev ikke konstateret ynglekolonier i træerne. Undersøgelsen dækkede udelukkende flagermusenes yngleperiode.

I 2023 ønskes der atter en flagermusundersøgelse af træerne, denne gang både i yngle- og sensommerperioden. Undersøgelsen lever op til de krav der i 2023 generelt er til omfanget af denne type flagermusundersøgelser. Resultaterne af undersøgelsen er beskrevet i dette notat.

Metode

Undersøgelsen fandt sted i yngleperioden, nærmere bestemt d. 9., 13., 19. juli og 3. august 2023 (yngleperioden) samt d. 5. og 12. september 2023 (sensommerperioden). Alle dage på nær d. 13. juli, blev den manuelle flagermusmonitoring suppleret med opsætning af op til 6 automatiske ultralydsoptagere. Tre gange fordelt hen over sommeren (d. 13. juli, 3. august og 5. september 2023) var de automatiske bokse aktive gennem hele natten; de resterende gange var de aktive mens den manuelle flagermusregistrering blev foretaget. Den manuelle registrering foregik fra solnedgang og mindst 3 timer frem. Undersøgelserne foregik på nætter med ingen eller svag vind og temperaturer over 10 grader.

I yngleperioden (ultimo juni – primo august) sidder hunnerne sammen i større eller mindre kolonier i træer, huse eller andre menneskeskabte konstruktioner, hvor de føder deres unger. Omkring solnedgang flyver de ud i deres søgning efter føde, og på dette tidspunkt og 2-3 timer frem kan man registrere størst aktivitet fra dyrene. Hunnerne vender tilbage til kolonien flere gange i løbet af natten for at give ungerne dige. Når en hun nærmer sig kolonien, vil der oftest kunne høres sociale lyde fra både hunner og unger, og disse lyde, i kombination med observation af dyrene, bruges til identifikation af ynglekolonier.

I sensommerperioden er ungerne blevet selvstændige, og dyrene kan findes andre steder i landskabet end i yngletiden. Ligeledes kan de findes i andre dagrastesteder end i yngletiden. Parringen er begyndt, og hanner af fx dværg- og troldflagermus tiltrækker med sociale lyde en række hunner til deres paringskvarterer, som ofte findes i træer.

Flagermusene blev registreret og identificeret vha. deres orienteringsskrig, som ligger i ultralydsspektret og oftest ikke kan opfanges af menneskeøret. Skrigene blev omsat til hørbare frekvenser ved hjælp af flagermusdetektorer, som kan opfange ultralyd. Lydene blev optaget og gemt til efteranalyse.

Udover den manuelle detektorundersøgelse blev der på næsten alle undersøgelsesnætter placeret 1-6 (oftest 6) automatiske ultralydsoptagere i alléen. Disse bokse optager alle ultralyde i luftrummet omkring sig og hjælper med at sikre, at man ikke "går glip af noget" mens man selv er et andet sted i området. Derudover kan de måske give et fingerpeg om, hvor flagermusene i alléen kommer fra, hvis de ikke kommer fra alléens træer.

Samtlige lyde blev efterfølgende analyseret på computeren vha. programmet "Batsound". Det anvendte udstyr er professionelle detektorer af mærket Pettersson (hhv. D1000X og D500X).

Derudover blev træerne eftersat for sportegn efter flagermus.

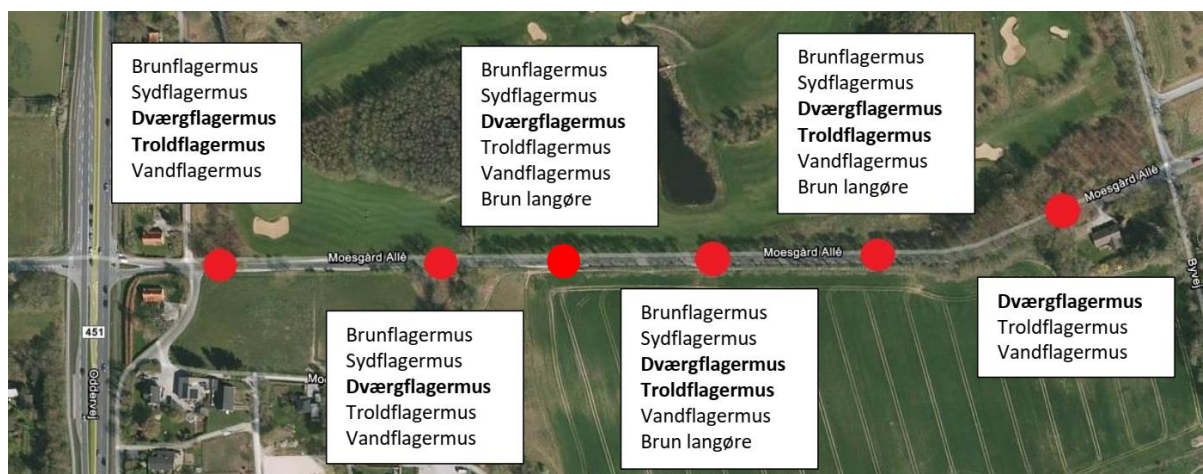
Resultater

Detektorundersøgelse

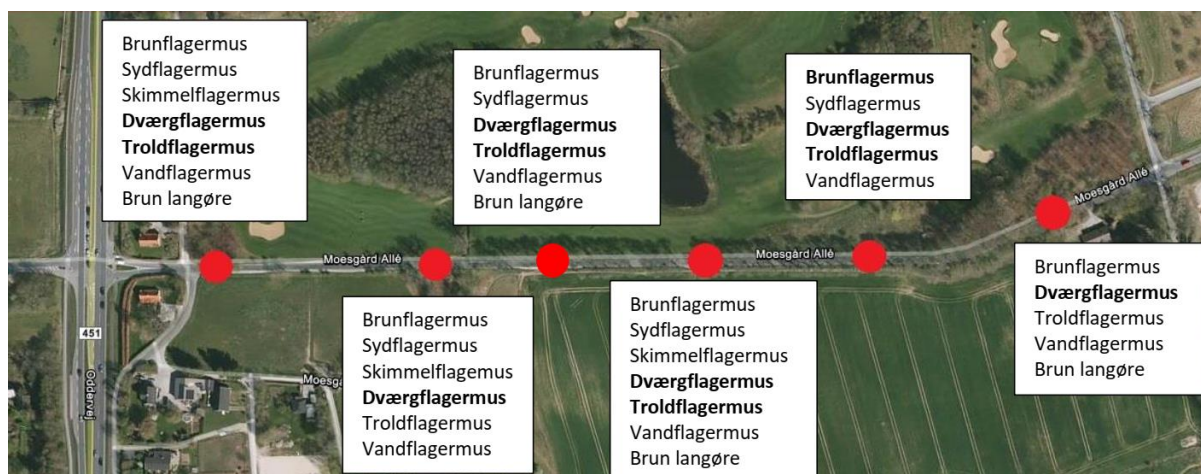
Der blev der registreret syv arter af flagermus ved undersøgelsen i yngletiden og i sensommeren: Brunflagermus, skimmelflagermus, sydflagermus, dværgflagermus, troldflagermus, vandflagermus og brun langøre.

Overordnet set var flagermusaktiviteten meget lig hvad der blev registreret ved undersøgelserne i 2020. Det vil sige, at der er en del flagermusaktivitet i alléen, herunder enkelte sociale lyde, men intet der peger på tilstedeværelse af ynglekolonier i træerne. Flagermusaktiviteten var størst fra omkring det lille vandløb, som vejen krydser, til det sted, hvor vejen går ind i skoven mod øst.

På kortene nedenfor angives hvilke arter, som blev registreret på de automatiske ultralydsoptagere i hhv. yngle- og sensommerperioden (Figur 1 & Figur 2). I beskrivelserne for hver art inddrages observationerne gjort med den manuelle detektor.

Figur 1. Yngleperioden 2023. Kort over arter registreret på de automatiske ultralydsoptagere (markeret med røde prikker). Fed skrift indikerer at udover orienteringsskrig også blev optaget sociale lyde fra dyrene.

Figur 2. Sensommerperioden 2023. Kort over arter registreret på de automatiske ultralydsoptagere (markeret med røde prikker). Fed skrift indikerer at er udover orienteringsskrig også blev optaget sociale lyde fra dyrene.

Skimmelflagermus og sydflagermus

Skimmel- og sydflagermus er nogle af vores større flagermus.

Skimmelflagermusen jager ofte frit i luftrummet over marker, byer og gadelygter, og blev i sensommerperioden registreret med ganske få optagelser over den midterste og vestlige del af Moesgård Allé.

Et mindre antal sydflagermus blev registreret jagende over marker og langs med alléens træer overalt i undersøgelsesområdet i både yngle- og sensommerperioden, på nær den allerøstligste del, hvor vejen går gennem et lille skovstykke. Her er det for trangt for arten, der foretrækker at jage i det frie luftrum eller langs med skovkanter og levende hegn, og jagtaktiviteten foregik derfor i udkanten af skovstykket.

Både skimmel- og sydflagermus yngler i Danmark udelukkende i huse, og påvirkes derfor ikke direkte af den planlagte træfældning.

Brunflagermus

Brunflagermus jager højt i frit luftrum, og adskillige dyr blev observeret jagende over de åbne marker langs alléen. Ligesom i 2020 blev der i sensommerperioden en enkelt gang registreret sociale lyde fra arten, denne gang lidt vest for strækningens midterste del. Modsat orienteringslydene, som er dem vi benytter til at identificere arterne på, benyttes de sociale lyde til kommunikation mellem arterne, og høres oftere jo tættere man kommer på kolonien. Der blev dog kun registreret en enkelt, social lyd og aldrig mere end to individer på én gang og der var intet som tydede på, at brunflagermus holdt til i alléens træer. De sociale lyde kan dog på denne årstid være tegn på tilstedeværelsen af et nærliggende parringskvarter. Brunflagermus er en af vores større flagermus, som i Danmark udelukkende holder til i træer året rundt.

Dværgflagermus

Dværgflagermusen er en af de mest almindelige arter i Danmark. Den blev både i yngle- og sensommerperioden registreret i hele undersøgelsesområdet, ofte jagende ved allétræernes kroner. Dværgflagermus optrådte – sammen med troldflagermus – talrigst på alle bokse (op til 3 individer på én gang) og hørtes ligeledes hyppigt med den håndholdte detektor.

Dværgflagermus holder oftest til i huse, men findes også i træer. Der blev en enkelt gang hørt lidt sociale lyde fra dværgflagermus, særligt i form af kurtiserende hanner. Der var dog ingen tegn på, at dyrene benytter træerne som tilholdssted for ynglekolonierne. Fx registreres den på de fleste bokse først fra omkring 10 min. eller mere efter det normale udflyvningstidspunkt for arten (dog allerede ved udflyvningstidspunktet på boksen længst mod vest, dvs. længst væk fra Moesgaard). Det er på den anden side vanskeligt helt at udelukke, at enkelte individer kan benytte træerne som tilholdssted, fx i forbindelse med hannernes kurtisering, hvor de med lyd tiltrækker hunnerne til deres "harem" i et træ, hvor parringen foregår.

Troldflagermus

Troldflagermusen var, sammen med dværgflagermusen, den hyppigst observerede art i alléen. Den var at finde på samtlige ultralydsoptagere, og der registreret op til tre individer på én gang. Artens revir-sang blev registreret, samt sociale lyde enkelte gange. Arten kan både holde til i træer og huse.

Der blev ikke registreret kald fra unger, og der var sammenlagt ingen indikationer på at træerne i alléen blev benyttet som yngletræer af arten. Ligesom med dværgflagermusen blev troldflagermusen oftest registreret 10 min eller mere efter det normale udflyvningstidspunkt for arten (dog allerede ved udflyvningstidspunktet på boksen længst mod vest, dvs. længst væk fra Moesgaard). Det er på den anden side vanskeligt helt at udelukke, at enkelte individer kan benytte træerne som tilholdssted, fx i forbindelse med hannernes kurtisering, hvor de med lyd tiltrækker hunnerne til deres "harem" i et træ, hvor parringen foregår.

Vandflagermus og brun langøre

Vandflagermus blev registreret i hele undersøgelsesområdet på såvel automatiske ultralydsoptagere som håndholdt detektor. Der var tale om adskillige registreringer af passerende individer, der højst sandsynligt benytter alléen som ledelinje i deres vej rundt i landskabet. I forhold til 2020 var der tale om flere registreringer, og i området mellem vandløbet og skovkanten blev der en del gange registreret to individer på en gang. I yngletiden blev arten på samtlige bokse øst for vandløbet registreret lige omkring sit udflyvningstidspunkt, hvilket indikerer tilstedeværelse af et nærliggende kolonitræ. I sensommerperioden var mønstret næsten det samme, dog med registreringer omkring udflyvningstidspunktet på 3 ud af 4 bokse øst for vandløbet. Inden solopgang var der aktivitet igen, denne gang formentlig af dyr, som vendte tilbage til deres tilholdssted via alléen.

Registreringerne af vandflagermus lå så tæt på artens udflyvningstidspunkt, at der ikke hersker nogen tvivl om, at der må være en koloni i et træ meget tæt på alléen. Med kombinationen af håndholdt detektor og overvågning med bokse kan det dog afvises, at en af alléens træer rummer en ynglekoloni af vandflagermus. Det kan derimod ikke fuldstændig udelukkes, at et eller flere af træerne rummer enkelte, rastende individer, fx hanner eller ikke-ynglende hunner.

Også brun langøre blev fundet i hele alléens udstrækning; der var flere registreringer end i 2020, men der er stadig tale om forholdsvis få optagelser. Artens orienteringsskrik er meget svage, og registreres kun, hvis man er tæt på dyret. Det kan derfor ikke udelukkes, at nogle passager ikke er blevet opfanget. Alléer udgør generelt et yndet jagtområde for dyrene. Det er sandsynligt, at allétræerne benyttes som ledelinje af dyrene. Brun langøre kan ligesom vandflagermus kan holde til i træer, men der var ingen indikationer på at det var tilfældet i alléens træer.

Sportegn

Ved besigtigelsen af træerne kunne det konstateres, at der med en enkelt undtagelse ikke var sportegn af flagermus i den del af stammerne, som kunne ses fra jordhøjde.

Et træ nær det lille vandløb, som krydses af alléen, var dog særlig interessant. Der flød nemlig en mørkebrun væske ud fra et hul, som førte ind til en hulhed. Derfor blev træet observeret ekstra nøje, og det blev også prioriteret at opsætte automatiske ultralydsbokse ved dette træ. Ved de natlige flagermusregistreringer var der dog ingen særlig aktivitet omkring træet, og derfor anses det som helt overvejende sandsynligt, at noget andet forårsager den mørkebrune væske. Dette kan fx være regnvand, som trænger ind længere oppe i træet, og som farves brunt fordi det står stille i en hulhed før det "løber over" ud af hullet.

Ved en besigtigelse i foråret foretaget af ..., Århus Kommune, kan der nu ses en svamp vokse ud af hulheden. Svampen har sandsynligvis intet med den brunlige væske at gøre, men får gode vækstbetingelser pga. fugtigheden.

Figur 3. Et af træerne nær vandløbet havde en brun væske løbende ned ad stammen. Dette kan skyldes efterladenskaber fra flagermus, og derfor blev træet ekstra grundigt monitoreret. Der var dog ingen tegn på, at det rummede ynglende flagermus.

Konklusion

Der var ingen tegn på ynglekolonier i nogen af alléens træer. Aktivitetsmønstret for dværgflagermus, troldflagermus og vandflagermus indikerer, at der findes en nærliggende koloni, fx i et nærliggende træ (eller hus, for dværg- og troldflagermus). Det lille, tomme hus i alléens vestlige ende blev ikke intensivt undersøgt, men det ligger så tæt op ad alléen, at en eventuel koloni her med al sandsynlighed var blevet opdaget.

Resultaterne stemmer godt overens med resultaterne for undersøgelsen i 2020, men der var noget mere aktivitet i 2023. Derfor er konklusionen også en anelse anderledes, idet der i højere grad synes at være risiko for, at enkelte træer i alléen benyttes som rastested for enkelte, ikke-ynglende flagermus.

Ikke-ynglende flagermus stiller ikke så høje krav til deres tilholdssteder som ynglende flagermus gør. Hvis nogle af alléens træer benyttes af ikke-ynglende dyr, forventes fældningen af træerne ikke at påvirke de berørte arters økologiske funktionalitet. Det er dog vigtigt så vidt muligt at forsøge at afværge individdrab af flagermus ved at foretage fældningen på mest skånsom vis (se nedenfor).

Anbefalinger

Fældningen bør foregå på skånsom måde, idet træernes mange hulheder i perioder kan udgøre tilholdssteder for enkelte flagermus (fx trolde-, dværg- og vandflagermus). Mere konkret anbefales det at fælde træerne over flere dage, så man først skærer mindre grene af og skaber så meget forstyrrelse som muligt, og dernæst fælder selve træet. Træet bør ikke skæres op lige efter fældning, men ligge på jorden et par dage, så eventuelle flagermus kan slippe ud. Århus Kommune har planer om at fælde træerne over to år, først den ene side og dernæst den anden. Efter fældning af træerne i den ene side af alléen plantes nye træer, inden man går i gang med at fælde den anden side. Dette er en rigtig fin strategi for flagermus, idet man derved bevarer alléen som ledelinje for dyrene.”

6. Det offentlige møde om fredningsforslaget og efterfølgende bemærkninger

Fredningsnævnet holdt i september 2024 et samtidigt offentligt møde om de genfremsatte fredningsforslag, hvor Aarhus Kommune præsenterede fredningsforslagene og baggrunden for dem og i den forbindelse gennemgik de foreslåede fredningsbestemmelser og hovedtrækkene i den nye flagermusundersøgelse, og hvor Moesgård Allé blev besøgt.

Moesgaard Museum bakkede op om fredningsforslagene.

Danmarks Naturfredningsforening henviste til sit tidligere høringssvar og oplyste supplerende, at naturfredningsforeningen kan bakke op om fredningsforslagene, når det med flagermusundersøgelsen har vist sig, at fældningen af træerne ikke kompromitterer flagermus, hvis det sker som beskrevet i rapporten. Der blev endvidere omtalt et forslag til ændring af fredningsbestemmelsens § 6 og placering af dødt ved på det nye 300 ha naturområde umiddelbart syd for alléen.

Det blev oplyst, at træer ved Moesgaard, som væltede i vinter, på samme måde som foreslået af Danmarks Naturfredningsforening er placeret på arealet for den ny natur.

Det blev af en af de mødte borgere anført, at en efterkommelse af fredningsforslagene vil være en historisk stor ophævelse af en fredning. Det vil kunne skabe en uheldig præcedens, og det vil derfor være bedre at løse problemerne med alléen uden at ophæve fredningen. Den gennemførte VVM viser, at der er andre muligheder for en god vejforbindelse til Moesgaard, og det har fredningsnævnet tidligere lagt stor vægt på. Aarhus Kommune ønsker imidlertid ikke en anden løsning end den nu foreslåede, og det er stærkt betænkeligt. Disse forhold bør indgå med stor vægt i fredningsnævnets vurdering af fredningsforslagene. Det erkendes, at træerne ikke har det godt, men det kunne have været klaret løbende.

Der blev i øvrigt spurgt til, hvorfor fredningsforslagene ikke blot går ud på at fælde træerne og ikke også at frede de nye træer, da det på sigt vil kunne skabe tilsvarende problemer som nu. Fredningsnævnets formand oplyste, at det er Aarhus Kommune, som har udfærdiget fredningsforslagene, men at praksis omkring ophævelse af fredninger er meget restriktiv, og at det derfor ville være mere svært at få gennemført en egentlig og permanent ophævelse af en fredning for Moesgård Allé end en udskiftning af træerne.

Miljøstyrelsen meddelte efterfølgende, at styrelsen ikke havde bemærkninger til fredningsforslagene, idet der var lavet en yderligere flagermusundersøgelse med anbefalinger om håndtering af flagermus i forbindelse med udskiftning af alléen, herunder om at begge sider af alléen ikke fældes samtidig.

Danmarks Naturfredningsforening indsendte efter det offentlige møde sine skriftlige bemærkninger til fredningsforslagene. Det blev indledningsvis gentaget, at sagen om Moesgård Allé er endog meget kompliceret, og at naturfredningsforeningen har haft mange og lange drøftelser om, hvordan den bør forholde sig til alléen. Det kan måske umiddelbart synes som et banalt valg mellem gammelt og nyt, mellem natur og kultur og mellem biodiversitet og æstetik, men der er talrige nuancer og dilemmaer, som ikke mindst for naturfredningsforeningen er vanskelig, men alligevel væsentlig at adressere. Det har med andre ord ikke været nemt for naturfredningsforeningen at nå frem til en klar og entydig holdning til spørgsmålet om alléens fremtidige skæbne.

Det er helt grundlæggende udfordringen, at en statisk fredning af en allé som varigt og uforanderligt landskabselement ikke er muligt, idet alléen er en levende konstruktion, som over tid vil forandre sig og forfalde. Idet den oprindelige fredningsafgørelse fra 1932 ikke har forholdt sig til den problematik, er det nødvendigt at gøre det nu.

Det er imidlertid i sidste ende Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse, at det er fredningens oprindelige og primære formål at opretholde alléen som et menneskeskabt, symmetrisk landskabselement. På den baggrund finder naturfredningsforeningen ikke, at fredningens formål på nuværende tidspunkt er opfyldt, idet træerne i dag er stærkt svækkede, og idet alléen fremstår meget disharmonisk. I forhold til spørgsmålet om de enkelte træers biologiske værdi som levesteder for tilknyttede arter er det naturfredningsforeningens vurdering, at det aldrig var tænkt som et formål bag fredningen af alléen, og at det derfor er sekundært, dog under forudsætning af, at der i øvrigt ikke påvises tilstedeværelse og kompromittering af specifikt truede arter. Naturfredningsforeningen lægger desuden vægt på, at træernes fortsatte levetid anslås til blot 10-20 år, hvorefter de alligevel vil blive anset som risikotræer. Der vil derfor uanset hvad næppe være tale om en varig beskyttelse af træerne, men blot en kortvarig udsættelse af deres endeligt. Hensynet til biodiversitet, som ellers er en helt legitim og højt prioriteret kerneinteresse for naturfredningsforeningen, vurderes med andre ord ikke at være afgørende set i lyset af alléens oprindelige og nuværende funktion som landskabsarkitektonisk kulturelement.

I relation til flagermus konkluderer den nye flagermusundersøgelse, som ligger til grund for det nye fredningsforslag, bl.a., at der ikke er tegn på ynglekolonier i alléens træer, men at enkelte træer sandsynligvis benyttes som rastested for enkelte ikke-ynglende flagermus. En hensyntagende fældning forventes derfor ikke at påvirke de berørte arters økologiske funktionalitet. Danmarks Naturfredningsforening lægger vægt på, at de faglige anbefalinger i flagermusudtalelsen følges en til en. Det gælder måden, hvorpå allétræerne fældes, og varigheden af processen. Det betyder så konkret, at fredningens § 6, 5. afsnit foreslås formuleret på følgende måde:

”Eksisterende allétræer må fældes under forudsætning af, at

- Der fældes kun en af alléens træerækker ad gangen fordelt over to år. Fældningen af hver side finder sted over flere dage, så mindre grene først afskæres.
- Træet ligger på jorden et par dage, inden det håndteres med henblik på nyttiggørelse som biodiversitetsfremmende element andetsteds.
- Der plantes nye træer på den ene side, inden man går i gang med at fælde den anden side.
- Nye allétræer plantes rækkevis på én gang på hver side senest et år efter fældning.

- Nye allétræer plantes i græsrabatterne med en indbyrdes afstand på omtrent 10 meter langs kørebanen og med en afstand på 2 meter til kørebanen.
- Nye allétræer er lindetræer og skal ved plantningstidspunktet måle minimum 45 cm i stammeomkreds målt i 1 meters højde.
- Plantning af allétræerne sker i overensstemmelse med plejeplanen.”

Aarhus Kommune har oplyst, at kommunen kan tilslutte sig den foreslåede fredningsbestemmelse.

7. Fredningen af Moesgård Allé og fredningsnævnets praksis

Fredningen af Moesgård Allé

Moesgård Allé blev fredet ved fredningsnævnets afgørelse af 1. februar 1932. Af fredningen fremgår følgende:

”Ejerinden af Moesgaard Fru Bothilde Dahl har anmodet Nævnet om at træffe Bestemmelse om Fredning af forskellige Alléer ved Moesgaard, nemlig:

- a. Alléen fra Amtslandevæjen til Højballelund (Kommunevej Nr. 14)
- b. Alléen fra Samshuset til Skovfogedhuset (Kommunevej nr. 16)
- c. Alléen paa Strækningen fra Indkørslen til Moesgaard til Skovmøllebroen (Kommunevej nr. 17).

Ifølge erklæring fra kgl. Skovrider Poul Lorentzen, Mosskovgaard pr. Skjørping, bestaar Alléerne af forskellige Træarter (Lind, Ask, Eg, Poppel og Tjørn). Bortset fra Poppeltræerne skulde Alléerne have en lang Levetid for sig.

Efter det foreliggende maa det antages, at Alléerne i sin Tid er plantet og gennem Tiderne vedligeholdet af Moesgaards Ejere, ligesom det er ubestridt, at Vejene, paa eller langs hvilke Træerne staar, nu er optaget som sognekommunale Veje.

Maarslet Sogneraad har ikke ønsket, at Alléerne fredes. Grunden dertil er ikke den, at Sogneraadet paataenker nogen Fældning af Træerne, men det ønsker at være frit stillet, hvis Udvidelse eller Forandring af Vejene nødvendiggør en saadan Foranstaltning.

Efter den stedfundne Besigtigelse finder Nævnet, at den under a) nævnte Allé paa Strækningen fra Amtslandevæjen til Indkørslen til Moesgaard og den under c) nævnte Allé paa Strækningen fra Indkørslen til Moesgaard til det sydøstlige Hjørne af Moesgaards Have har en saadan Skønhedsværdi, at der i Medfør af Naturfredningslovens § 1, 1. Stk. er Anledning til at frede samme, hvorimod saadan Fredning ikke bør foretages, forsaavidt angaar Alléerne paa de øvrige foran ommeldte Strækninger.

Det bestemmes derfor, at de nævnte Alléer, hvis Vedligeholdelse maa paahvile Mårslet Kommune, bør bevares, saaledes at Træerne ikke maa fjernes eller kappes i væsentligt Omfang uden Samtykke af Fredningsnævnet.

Thi bestemmes:

Alléen paa Strækningen fra Amtslandevæjen til Indkørslen til Moesgaard og Alléen paa Strækningen fra Indkørslen til Moesgaard til det sydøstlige Hjørne af Moesgaards Have bør fredes som foran bestemt.”

Fredningen af poppeltræer syd for Moesgaard Allé

Fredningsnævnet gennemførte den 27. juli 1943 endvidere en fredning af en række stengærder, sten og træer ved Moesgaard. Fredningen omfatter bl.a.:

”De store Sølvpopler paa gammel Landevej Syd for Alleen fra ”de røde huse” til det første Markhegn, der skiller ”Sandhøjmarken” fra ”Vester Bæk” – paa Kortet mærket I - J, beliggende på Matr. Nr. 2a Moesgaard Hovedgaard.”

Fredningen har følgende indhold:

”De saaledes betegnede Stengærder, Sten og Træer, skal herefter være undergivet fuldstændig Fredning, saaledes at Stengærderne eller Stenene ingensinde maa fjernes eller beskadiges, men skal bevares i deres nuværende Skikkelse paa nuværende Pladser.

Træerne maa ikke fældes og kun beskæres i det Omfang, det er fornødent for at bevare dem, eller for de tilstødende Markers drift eller for Færdslen fra Vejen, og da kun efter indhentet tilladelse fra Naturfredningsnævnet for Aarhus Amt. Ingen af de fredede Stengærder, Sten eller Træer maa derhos undergraves, eller paa nogen Maade, for Eks. ved for nær Pløjning eller Gravning, Ødelæggelse af Barken paa Træerne, eller paa anden Maade udsættes for en Behandling, der kan medføre deres Ødelæggelse eller Forringelse.”

Fuldenfredningen

Moesgård Allé er endvidere omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 23. november 1979 om fredning af arealer omkring Fulden. Fredningen er en landskabsfredning, hvis udstrækning også omfatter Moesgård Allé. Fredningen har ikke en formålsbestemmelse, men den tilsigter især af hensyn til de landskabelige værdier i området og i øvrigt af hensyn til de videnskabelige og pædagogiske interesser for så vidt angår geologi, plantevækst og arkæologi, der er knyttet til området, at bevare området i dets tilstand på fredningstidspunktet og at forbedre offentlighedens rekreative udnyttelse af området.

Det fremgår af fredningen bl.a., at

”Heller ikke allétræer langs vejene må fjernes. Udgående allétræer kan genplantes ved fredningsmyndighedernes foranstaltning og for det offentliges regning.”

Det fremgår videre, at

”Fredningsmyndighederne har endvidere ret til at foretage den nødvendige pleje af allétræerne.”

Dispensationsafgørelser

Fredningsnævnet traf den 28. september 2009 afgørelse i en sag, hvor Aarhus Kommune havde rejst en forespørgsel dels om muligheden for at fælde enkelte af Moesgård Allés træer, som var i dårlig forfatning, og dels som følge af et ønske om at etablere en ny Moesgård Allé på strækningen fra Ny Moesgårdvej til den kandelaberklippede allé. Fredningsnævnet traf afgørelse om, at der ikke kunne meddeles dispensation til at fjerne allétræerne. Træer, der må anses for at være til fare, kan beskæres eller om nødvendigt fældes, men en fjernelse af allétræer i øvrigt med henblik på anlæg af en ny allé på samme sted eller parallelt med den eksisterende allé, er så væsentlige ændringer, at det kræver behandling under en ny fredningssag (j.nr. 8901-01.2008.41).

Fredningsnævnet meddelte den 28. januar 2011 med følgende begrundelse dispensation til at fælde 14 træer og at plante en lindeallé som led i opførelsen af et nyt Moesgaard Museum (j.nr. 8901-01.2010.81):

”Formålet med fredningen er grundlæggende at alléerne skal bevares.

Der er efter bestemmelserne i deklARATIONERNE og fredningskendelserne mulighed for at fjerne selvsåede buske og træer og mulighed for at beskære træer i det omfang det er nødvendig for at bevare dem. Udgåede allétræer må genplantes, og der må foretages den nødvendige pleje af alléerne. Derimod må allétræer ikke fjernes eller kappes i væsentligt omfang uden fredningsnævnets tilladelse.

Der må endvidere ikke anlægges nye veje i det fredede område.

Ved fredningsnævnets afgørelse i 2009 fandtes der ikke mulighed for at dispensere fra den da foreliggende ansøgning, idet der var tale om et så omfattende projekt med udvidelse eller omlægning af eksisterende vejstrækning mellem Oddervej og Museet og etablering af en ny allé på samme sted som nu eller parallelt med eksisterende i forbindelse hermed, hvorfor dette omfattende projekt fandtes at måtte kræve en ny fredningssag.

Med den nu mere begrænsede ansøgning vedrørende fældning af resterende træer og nyplantning på strækningen fra Ny Moesgårdvej til den gamle lindeallé finder nævnet, at der kan tages stilling hertil som en dispensationsafgørelse.

2 medlemmer af nævnet, ..., finder, at der må lægges afgørende vægt på, at der i forbindelse med bygningen af et nyt museum skal skabes fornuftige og forsvarlige tilkørselsforhold og at der i forbindelse hermed på strækningen fra Ny Moesgårdvej til den gamle lindeallé bør plantes en ny sammenhængende allé med ensartet bevoksning.

Disse medlemmer af nævnet finder, at der på denne måde kan genskabes det historiske islæt med en lang allé ved Moesgaard, hvilket er i overensstemmelse med fredningens formål.”

Fredningsnævnet meddelte den 10. august 2011 dispensation fra Fuldenfredningen til at etablere et nyt vejforløb syn for Moesgård Allé på strækningen mellem Oddervej og Ny Moesgårdvej. Moesgård Allé kunne herved bevares, og vejen kunne benyttes som en sti (FN 2012.101).

Natur- og Miljøklagenævnet ophævede dog ved afgørelse af 13. maj 2013 fredningsnævnets afgørelse om at meddele dispensation og hjemviste sagen til fornyet behandling med henblik på drøftelse af alternative løsningsmuligheder med Danmarks Naturfredningsforening, Moesgaard og Aarhus Kommune (NMK-522-00118).

Fredningsnævnet gennemførte herefter i juni 2013 et sådant møde med repræsentanter for Danmarks Naturfredningsforening, Moesgaard og Aarhus Kommune og anførte herefter bl.a. følgende i et notat af 12. juli 2013 (FN 2013.49):

”Fredningsnævnets formand redegjorde indledningsvis for baggrunden for mødet. Natur- og Miljøklagenævnet har ophævet fredningsnævnets dispensation fra Fuldenfredningen til en sydlig forlægning af Moesgård Allé og hjemvist sagen til fornyet behandling i fredningsnævnet efter en nærmere drøftelse af de foreslåede alternativer til den nuværende Moesgård Allé med Danmarks Naturfredningsforening, Moesgaard Museum og Aarhus Kommune. Dispensationssagen er således på nuværende tidspunkt fortsat verserende. Det er også fredningsnævnets opfattelse, at der hurtigst muligt skal findes en løsning i relation til den utilstrækkelige adgangsvej til det nye museum, men spørgsmålet er, hvordan det kan ske. Der er reelt tale om, at en adgangsvej kan etableres uden for de fredede områder eller kan søges etableret ved en ændring af fredningen af Moesgård Allé eller ved en ændring af eller dispensation fra Fuldenfredningen. Det fremgår således i relation til Fuldenfredningen ikke klart af

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse, hvordan Natur- og Miljøklagenævnet vil forholde sig til spørgsmålet om dispensation fra fredningen til vejforlægningen. Fredningsnævnet og særligt ham som ny formand vil gerne have oplyst Aarhus Kommune, Danmarks Naturfredningsforening og Moesgaard Museums bemærkninger til adgangsforholdene.

På Aarhus Kommunes forespørgsel om fredningsnævnets holdning til, om adgangsvejen kan etableres ved fældning af alléens træer og genplantning af nye træer i forbindelse med en udvidelse af vejen, bemærkede han, at det under alle omstændigheder ikke kan ske ved en dispensation fra fredningen, da fredningens formål netop er at opretholde alléen og de eksisterende træer. Det er fredningsnævnets opfattelse, at det ikke kun er tilstedeværelsen af en allé, der er fredet, men derimod også de enkelte træer, der hver for sig og samlet i form af den eksisterende allé har stor historisk betydning. Oplysningerne om de enkelte træers tilstand kan derfor heller ikke forventes at føre til en accept fra fredningsnævnet af, at den samlede allé fældes. En nødvendig fældning af træer må ske konkret og med genplantning ved fældning. En sådan adgangsvej kan derfor kun søges etableret ved, at kommunen rejser en fredningssag til ændring af fredningen af alléen. Fredningsnævnet kan ikke forud for en sådan sag tilkendegive en endelig stillingtagen til sagen, men det må anses for meget lidt sandsynligt, at fredningsnævnet vil tillade en sådan løsning, hvis det er muligt at etablere en adgangsvej et andet sted, f.eks. uden for de fredede områder ved en nordlig forlægning af Moesgård Allé umiddelbart nord for alléen. Fredningsnævnet er ikke i besiddelse af oplysninger, der viser, at det ikke er muligt at etablere en sådan anden adgangsvej. Hvis fredningsnævnet skulle træffe afgørelse på nuværende tidspunkt, ville der kunne forventes et afslag på et sådant projekt.

Det samme vil være tilfældet i relation til en sydlig forlægning af alléen. Det fremgår som nævnt ikke at Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse, hvordan Natur- og Miljøklagenævnet vil forholde sig til spørgsmålet om, hvorvidt en sådan adgangsvej kan gennemføres ved en dispensation fra fredningen, eller om den kræver en ny fredningssag til ændring af dele af fredningsbestemmelserne eller fredningens geografiske udstrækning. Men det kan ikke forventes, at fredningsnævnet efter Natur- og Miljøklagenævnets ophævelse af dispensationen igen vil træffe afgørelse om en sydlig vejforlægning ved dispensation. Fredningsnævnet vil således nok indtage det standpunkt, at adgangsvejen kun kan gennemføres ved en ændring af den eksisterende fredning. Da der ikke er tale om en dispensation, men om ændring af en fredning, må det med samme begrundelse som i relation til alléen forventes, at fredningsnævnet ville meddele afslag på et sådant projekt, hvis fredningsnævnet skulle træffe afgørelse på nuværende tidspunkt.

Danmarks Naturfredningsforening anførte, at der foruden en nordlig forlægning af alléen ses at være tre mulige løsninger. De to af løsningerne vedrører henholdsvis fældning af den eksisterende allé og plantning af en ny allé i forbindelse med en vejudvidelse og en sydlig forlægning af alléen. Disse løsninger kræver nye fredningssager og bør ikke gennemføres. Men det er også muligt at ensrette trafikken, således at færdslen til museet sker via alléen, mens færdslen fra museet sker via Ny Moesgårdvej eventuelt med lysregulering. En sådan løsning kan eventuelt afprøves i en kortere årrække, hvorefter erfaringerne kan inddrages ved beslutningen om en mere permanent løsning.

Moesgaard Museum anførte, at museet foretrækker en løsning, hvor træerne i alléen fældes og erstattes af nye træer i forbindelse med en udvidelse af vejen. Det er vigtigt, at Moesgaards karakter af en historisk herregård bevares ved, at adgangen til herregården sker via en flot allé. Det vil være uensigtsmæssigt med ensretning af vejene, da der sker opbevaring af museets ejendele i magasiner, der ikke er umiddelbart ved museet.

Aarhus Kommune anførte, at sagens historik, de forskellige interesser og det hensigtsmæssige i at få belyst de forskellige løsningsmuligheder og problemstillinger bedst muligt og i forhold til hinanden kunne tale for, at kommunen får udarbejdet en VVM-redegørelse om adgang til museet. På den måde vil fredningsnævnet også blive inddraget med en mere konkret stillingtagen til løsningsmulighederne mv.

Aarhus Kommune anførte videre, at det bør tillægges betydning ved vurderingen af muligheden for at udvide Moesgård Allé, at træernes tilstand allerede i 2008 af en uafhængig vurderingsmand blev vurderet til at være i så dårlig stand, at det blev anbefalet af fælde hele alléen. Det er i øvrigt kommunens opfattelse, at det historisk set er selve tilstedeværelsen af en allé ved adgangen til Moesgaard, der har begrundet fredningen, og at der derfor ikke er noget til hinder for at fælde alléen, når blot der plantes en ny allé.

Aarhus Kommune anførte yderligere, at det tidligere er afklaret, at det ikke er en hensigtsmæssig løsning med ensretning og lysregulering. Det vil derimod måske være muligt at etablere en nordlig forlægning af alléen. Der har været overvejet to forskellige linjeføringer af en nordlig forlægning. Det vil imidlertid nødvendiggøre ret omfattende terrænændringer ved den sidste del af forlægningen mod Moesgaard. Arealerne er endvidere som arealerne ved en sydlig forlægning udpeget som særligt landskabeligt interesseområde. Hertil kommer, at en nordlig forlægning vil gøre det nødvendigt at inddrage en mindre del af golfbanen til vejprojektet og en større del af golfbanen til en sikkerhedszone, da der er afstandskrav til golfhuller ved anlæg af nye veje. Der vil i alt være tale om, at der skal findes et andet sted at placere to eller tre huller. Der har ikke været kontakt til golfklubben herom.

Fredningsnævnets formand bemærkede, at han er enig i, at det er en god ide nærmere at få belyst de forskellige løsningsmuligheder for en adgangsvej til Moesgaard Museum. Men om det bør ske ved en VVM-vurdering eller på anden vis er en politisk beslutning, som fredningsnævnet ikke vil blande sig i...

Han bemærkede videre, at fredningsnævnet vil sammenfatte fredningsnævnets overvejelser om sagen og sagens videre forløb i et notat, der sendes til mødedeltagerne, således at der allerede nu er en viden om fredningsnævnets opfattelse af sagen og af sagens problemstillinger. Det vil indgå i notatet, at fredningsnævnet på baggrund af hjemvisningen og mødet anser den verserende sag om dispensation til en sydlig vejforlægning som afsluttet, og at en videre behandling i fredningsnævnet derfor kun vil ske, hvis der rejses en sag om ændring af enten fredningen af alléen eller Fuldenfredningen..."

Fredningsnævnet modtog i september 2013 Aarhus Kommunes ansøgning om pleje af Moesgaard Allé. Ansøgningen skete på baggrund af en gennemgang af alléens træer, hvorefter træerne blev inddelt i kategorierne 1) sundt træ, 2) svage tegn på svækkelse, 3) tegn på svækkelse, 4) stor risiko for at vælte eller knække og 5) akut risiko for at vælte eller knække.

Der var konstateret 2 sunde træer, 27 træer med svage tegn på svækkelse, 38 træer med tegn på svækkelse, 12 træer med stor risiko for at vælte eller knække og 4 træer med akut risiko for at vælte eller knække.

Fredningsnævnet godkendte efter en besigtigelse med deltagelse af Aarhus Kommune og Danmarks Naturfredningsforening, at der kan ske fældning af kategori 5 træer. Der skal ske nyplantning af træer, og det kan for disse træer og for væltede træer ske tilbagerykket i forhold til alléen, som det allerede er sket flere steder. Fredningsnævnet godkendte endvidere, at der sker den beskæring, der er absolut nødvendig i relation til kategori 3 og kategori 4 træer.

Fredningsnævnet anførte, at det blev forudsat, at der løbende sker en registrering af de tiltag, der vurderes som absolut nødvendige, og at fredningsnævnet årligt modtager en oversigt over foretagne beskæringer (FN 2013.101).

8. VVM-redegørelsen med miljøvurdering om en forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum

COWI udarbejdede i samarbejde med Aarhus Kommune i april 2017 en rapport om VVM-redegørelse med miljøvurdering om en forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum. Rapporten indeholder, beskriver og vurderer fem alternative løsningsmodeller for en forbedret vejadgang og angiver at give grundlaget for, at kommunen når frem til den bedst mulige løsning for vejbetjeningen af det nye Moesgaard Museum. En løsning, der i videst muligt omfang tager hensyn til landskabet, kulturmiljøet, naturen og rekreative interesser i området, men som også sikrer en god og sikker afvikling af trafikken til og fra museet. Formålet med VVM-redegørelsen og miljøvurderingen er således at vurdere og om muligt at undgå, mindske eller kompensere for de miljømæssige konsekvenser ved projektet og at bidrage til at informere og inddrage offentligheden i beslutningsprocessen.

Det er om *baggrunden for redegørelsen og vurderingen* anført, at Aarhus Kommune i flere år har arbejdet for at skabe en forbedret vejforbindelse til Moesgaard Museum, som i efteråret 2014 åbnede den nye museumsbygning. Det årlige besøgstal på museet var for den nye bygning ca. 125.000, hvor der var forventninger om en stigning op til 200.000. Besøgstallet har det første år efter åbningen af Ny Moesgaard rundet 500.000 gæster og ligger altså betydeligt over de forudgående forventninger. Forventningerne er nu, at besøgstallet falder lidt i de kommende år. Formålet med en forbedret vejforbindelse er grundlæggende at kunne betjene trafikanten ad Moesgård Allé på en hensigtsmæssig måde også i lyset af flere besøgende til det udvidede museum. Efter drøftelser i 2013 mellem fredningsnævnet, Danmarks Naturfredningsforening, Moesgaard Museum og Aarhus Kommune var konklusionen, at det var nødvendigt at få belyst alternative løsningsmuligheder for adgangsvejen til museet, herunder løsninger der ikke griber ind i de fredede områder.

Det er om *VVM-processen* anført, at Aarhus Kommune herefter gennemførte en idefase med høring af offentligheden og berørte myndigheder, som var baseret på fem forslag til vejløsninger, som kommunen ønskede at få undersøgt. I idefasen indkom der oplysninger om arkæologi i området fra Moesgaard Museum og synspunkter til konkrete linjeføringer og emner fra Danmarks Naturfredningsforening, Midttrafik, to beboere på Bispelundvej og en studerende ved Aarhus Universitet, Moesgaard. Idéfasen resulterede ikke i nye forslag til vejløsninger eller forslag til justeringer eller ændringer af de fem løsninger, men de fremsatte synspunkter og ønsker til undersøgelser bliver dækket af VVM-redegørelsens indhold.

VVM-redegørelsen og miljøvurderingen er i forhold til de nuværende forhold baseret på projekialternativer i form af alternativ 1, som er et ny udvidet Moesgård Allé, alternativ 2, som er en ensretning af biltrafikken og en ny Golfbanevej, alternativ 3a, som er en nordlig forlægning af Moesgård Allé for alt biltrafik, alternativ 3b, som er en nordlig forlægning af Moesgård Allé for alt vestkørende trafik, og alternativ 4, som er en sydlig forlægning af Moesgård Allé for alt biltrafik.

I *rapportens sammenfattende afsnit med et kortfattet resumé* er det indledningsvis om de eksisterende vej- og trafikforhold anført, at strækningen af Moesgård Allé mellem Oddervej og Ny Moesgårdvej er ca. 700 meter. Kørebanebredden er ca. fire meter, og allébeplantningen med seljerøn står ca. ½ meter fra kørebanen. Der afvikles dobbeltrettet trafik på vejen. På grund af den meget smalle kørebane og det smalle vejprofil mellem allétræerne er den vestlige del af Moesgård Allé afmærket med lastbilforbud. Alt tung trafik med lastbiler og busser ledes via Ny Moesgårdvej, mens Moesgård Allé bruges af biler, cyklister og i mindre

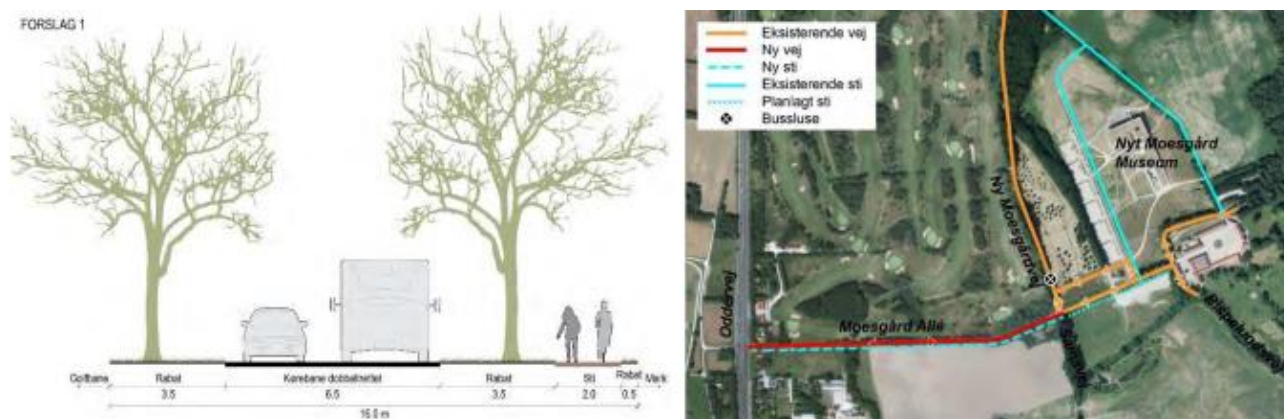
omfang fodgængere. Trafikanter er i visse tilfælde nødt til at trække ud i rabatten for at passere en modkørende bil.

Moesgård Allé fungerer sammen med de øvrige mindre veje i området primært som vejadgang til Moesgaard Museum, men også til de øvrige rekreative funktioner i området, bl.a. skov og strand. I området ved Moesgaard Museum er stinettet planlagt således, at der er trafikstier langs Oddervej og ellers rekreative ruter og stier i landskabet øst herfor og til rekreative mål som Moesgård Strand. I forbindelse med planlægningen af det nye Moesgaard Museum og de forbedrede adgangs- og parkeringsforhold er der langs sydsiden af Moesgård Allé planlagt en cykelsti mellem Samsvej og Bispelundvej, som endnu ikke er realiseret. Museet trafikbetjenes af en bybusrute, der har stoppested ved endestationen af Moesgård Allé syd for den nye museumsbygning. Busruten benytter Ny Moesgårdvej og den østlige del af Moesgård Allé frem til endestationen.

I projektbeskrivelsen om de undersøgte alternative vejforbindelser er det indledningsvis anført, at vejprojektet skal afveje hensynet til den trafikale funktion med hensynet til kulturmiljøet, landskabet, naturen og de rekreative interesser i området.

I forslag 1 om en ny udvidet Moesgård Allé udvides den eksisterende Moesgård Allé på strækningen mellem Oddervej og Ny Moesgårdvej, så der kan køre dobbeltrettet biltrafik. Syd for vejen etableres en rekreativ sti med belægning i f.eks. stenmel. Stien forbinder i vest den eksisterende sti langs Oddervej og i øst den planlagte sti syd for alléen til Bispelundvej. Den eksisterende allébeplantning på strækningen erstattes med en ny ensartet allébeplantning af seljerøn eller lindetræer. Den nye allébeplantning forlænges, så den begynder umiddelbart øst for adgangsvejene til bebyggelsen ved Oddervej.

Projektet er illustreret på følgende måde:

Forslag 2 indebærer, at Moesgård Allé ensrettes i østlig retning, og at Ny Moesgårdvej ensrettes til alt biltrafik i nordlig retning på strækningen nord for udkørselsvejen fra det nye Moesgaard Museum til umiddelbart syd for adgangen til golfbanen. Som konsekvens heraf fjernes den sydlige bussluse på Ny Moesgårdvej, mens den nordlige bussluse flyttes mod nord for at forhindre gennemkørende trafik i boligområdet. Endvidere anlægges den planlagte Golfbanevej i form af en 2-sporet vejforbindelse mellem Oddervej og Ny Moesgårdvej nord for golfbanen.

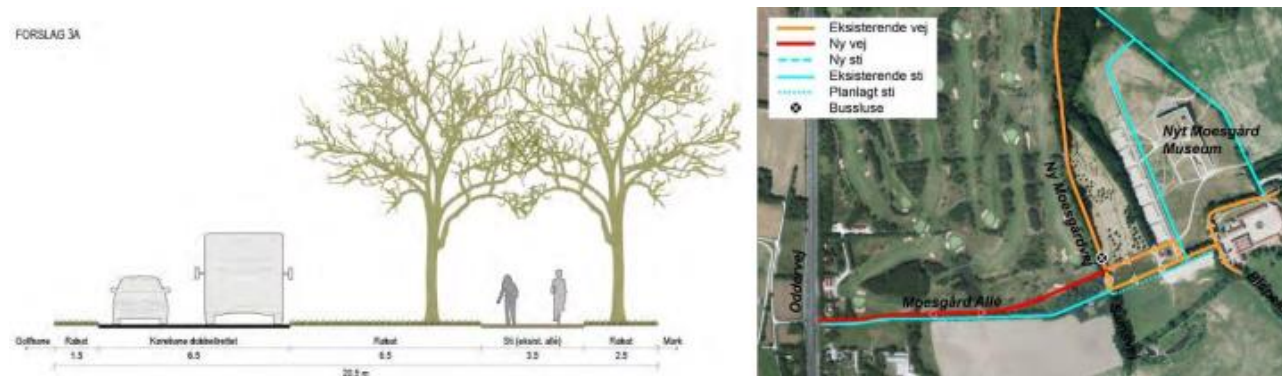
Stitrafikanterne kan som hidtil benytte Moesgård Allé i begge retninger mellem Oddervej og Ny Moesgårdvej. Busruten ad Ny Moesgårdvej omlægges i sydlig retning til Oddervej, mens Ny Moesgårdvej ligeledes fastholdes til dobbeltrettet cykeltrafik. Eksisterende allébeplantning på Moesgård Allé bevares.

Projektet er illustreret på følgende måde:

Med forslag 3a bibeholdes den eksisterende Moesgård Allé som sti. Der anlægges en ny dobbeltrettet vej-forbindelse nord for alléen på den sydligste del af golfbanen. Ny Moesgårdvej reserveres som i dag til bybusser og bløde trafikanter. Den eksisterende allébeplantning bevares på stort set hele strækningen og forlænges med enkelte træer mod vest. Dog fældes enkelte fritstående træer i den vestlige ende ved den nye vejs sammenføring med den eksisterende allé.

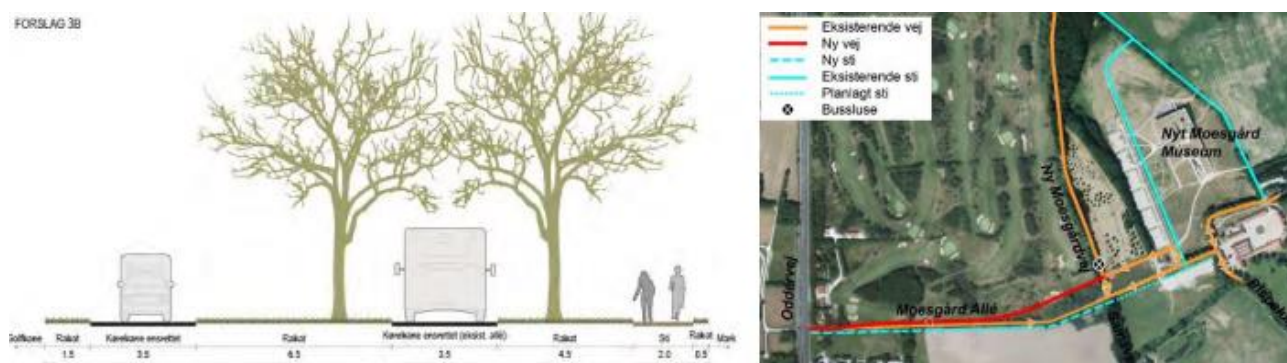
Projektet er illustreret på følgende måde:

Forslag 3b er en variant af forslag 3a. Den eksisterende Moesgård Allé anvendes til den østgående biltrafik. Der etableres en ny vej nord for den eksisterende Moesgård Allé alene til den vestgående biltrafik. Syd for vejen etableres en rekreativ sti med belægning, f.eks. i stenmel. Stien forbinder i vest den eksisterende sti langs Oddervej og i øst den planlagte sti syd for alléen til Bispelundvej. Ny Moesgårdvej reserveres som i dag til bybusser og bløde trafikanter.

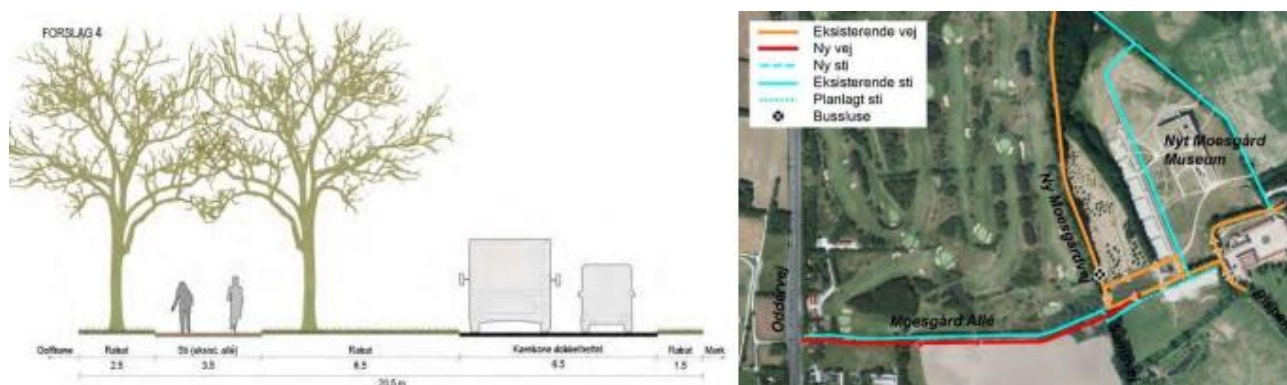
Den eksisterende allébeplantning bevares på stort set hele strækningen og forlænges med enkelte træer mod vest. Dog fældes enkelte fritstående træer i den vestlige ende ved den nye vejs sammenføring med den eksisterende allé.

Projektet er illustreret på følgende måde:

I forslag 4 anvendes den eksisterende Moesgård Allé som sti, mens der syd for alléen anlægges en ny 2-sporet vej til biltrafikken. Ny Moesgårdvej reserveres som i dag til bybusser og bløde trafikanter. Den overvejende del af den eksisterende allébeplantning bibeholdes og forlænges med enkelte træer mod vest. Enkelte fritstående træer fældes i den vestlige ende ved den nye vejs sammenføring med den eksisterende allé. I den østlige ende krydser den nye vej ved Hulvejen (Samsvej) ved opfyldning, hvorved enkelte træer langs Samsvej fældes. Derefter føres den nye vej ind på den eksisterende allé, hvorved en del af de nyplantede lindetræer i alléen må fældes.

Projektet er illustreret på følgende måde:

Det er om områdets *planforhold og bindinger* foruden fredningerne anført, at området omkring Moesgård Allé i kommuneplanen er udpeget som landskab med særlig god landskabskarakter (bevaringsværdige landskaber). Det betyder, at større byggeri og anlæg skal undgås, medmindre særlige forhold gør sig gældende. Det betyder også, at byggeri og anlæg skal udformes med særlig hensyntagen til landskabet, og det skal dokumenteres, hvordan bygge- og anlægsprojektets visuelle indvirkning tilpasses områdets særlige karaktergivende landskabselementer.

Der er flere naturmæssige bindinger og hensyn i Moesgaard-området. Vandløbet Langballe Bæk, der løber under Moesgård Allé, og flere vandhuller i nærheden er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der må som følge heraf ikke foretages ændringer i tilstanden af de beskyttede naturtyper. I flere af vandhullerne lever strengt beskyttede bilag IV-arter som løvfrø og stor vandsalamander, og i hule træer langs Moesgård Allé holder flagermus til. Dele af området ved Moesgaard ligger i områder med særlige drikkevandsinteresser og nitratfølsomme indvindingsområder og i indvindingsområdet til Aarhus Vand Beder-værket. De statslige vandplaner udmønter den statslige interesse i at beskytte grundvandsressourcen.

Det er om *kulturarv og kulturmiljø* anført, at Moesgaard i kommuneplanen er udpeget som kulturmiljø under kategorien landbrugslandskaber, herregårde og herregårdslandskaber. Moesgaard er udpeget som et helstøbt hovedgårdsanlæg med god sammenhæng mellem hovedbygning, avlsgård, park og landskab. I forbindelse med VVM-redegørelsen med miljøvurdering er Moesgaardsområdets kulturmiljøværdier kortlagt med særligt fokus på alléens betydning for kulturmiljøværdierne. De væsentligste værdier i kulturmiljøet udgøres af herregårdens centrale bygningsanlæg, grupperet symmetriske omkring en stor åben pigstensbelagt plads, overgangen mellem herregårdens åbne marklandskab og skov, herregårdsalléens tracé og kurveknækket og særligt den østlige strækning med aksiale kig mod hovedbygningen, tiliggende bygninger med herregårdens specialfunktioner (smedjen, skovmøllen, bødkerhuset, teglværkshuset og fiskerhuset) og Hulvejen, som er den gamle landevej mellem Aarhus og Norsminde syd for alléen.

For at vurdere de kulturmiljømæssige konsekvenser af de undersøgte vejforslag er der udført visualiseringer fra en række forskellige standpunkter og fra lavthængende droner. Visualiseringerne er ikke medtaget i denne afgørelse om fredningsforslaget.

I forslag 1 følger den nye, udvidede vej herregårdsalléens historiske tracé, herunder stigningen mod kurveknækket, hvorved det værdifulde aksiale kig mod hovedbygningen sikres. Forslaget har som konsekvens, at den eksisterende allébeplantning skal fjernes og erstattes med nye træer.

Den nye Golfbanevej i forslag 2 vurderes at medføre ubetydelig påvirkning af kulturmiljøet, da den ikke er placeret i den centrale del af kulturmiljøet. Forslag 2 indebærer, at den nuværende allé forbliver upåvirket. Derved bevares herregårdsalléens historiske tracé, herunder stigningen mod kurveknækket, hvorved det værdifulde aksiale kig mod hovedbygningen sikres.

Forslag 3a medfører indgreb i herregårdsalléens historiske tracé i den vestlige ende, hvor bilisterne føres ud af aksen, mens de bløde trafikanter føres ind i aksen umiddelbart efter de to små bygninger ved Oddervej. Tilsvarende gælder til dels forslag 3b, men dette forslag er imidlertid ikke så indgribende som forslag 3a, idet den østkørende kørebane følger herregårdsalléens historiske tracé uforandret, herunder stigningen mod kurveknækket, hvorved det værdifulde aksiale kig mod hovedbygningen sikres. Vejføringen af forslag 3a og 3b nord for alléen influerer kun i ubetydelig grad på herregårdsmiljøet, idet det hovedsageligt er skjult af allétræer, terræn og skovbeplantning, og vejen vil ikke kunne ses fra hovedbygningen.

Det vurderes, at den rekreative sti syd for alléen i forslag 1 og 3b underordner sig alléen og ikke vil gribe forstyrrende ind i alléens oplevelsesværdi. Afgørende elementer er stiens belægning med stenmel, og at stien er indpasset i landskabets terrænkurver.

Forslag 4 medfører et uheldigt indgreb i alléens historiske akse i både den vestlige og i den østlige ende af Moesgård Allé. Umiddelbart efter de to små bygninger ved Oddervej føres bilisterne ud af alléens historiske akse, mens de bløde trafikanter føres ind i aksen. Dette giver en rodet oplevelse og er et uheldigt indgreb i alléens faste akse, der er en vigtig del af kulturmiljøet.

Det værdifulde aksiale kig mod hovedbygningen sikres for cyklister på den eksisterende allé ved kurveknækket. Kigget bliver imidlertid væsentlig forstyrret af, at stien/alléen stopper og føres på sydsiden af Moesgård Allé, mens den nye vej føres ind i aksen helt tæt op mod herregården. I den østlige ende anlægges vejen og stien hen over den gamle hulvej Samsvej mellem Aarhus og Norsminde, hvor 2-3 fredede poppeltræer må fældes. Som følge af en ny udformning af krydset Ny Moesgårdvej og Moesgård Allé må hulvejen fjernes på en ca. 20 meter strækning. Da det nye vejanlæg vil kræve opfyld ved krydsning af hulvejen, må hulvejen terrænreguleres over en kortere strækning for at forene de forskellige terrænniveauer. Dette vurderes at være et væsentligt negativt indgreb i forhold til hulvejen, der er et af kulturmiljøets centrale elementer.

Samlet vurderes det, at forslag 4 vil medføre et væsentligt negativt indgreb i kulturmiljøet Moesgaard.

På kort sigt medfører forslag 1 tab af de nuværende gamle allétræer på strækningen fra Oddervej til Ny Moesgårdvej, som er et tab for alléens rumlige virkning. Den negative påvirkning af kulturmiljøet på kort sigt er tilstræbt mindsket ved, at de nye allétræer placeres tæt på kørebanen i en afstand af ca. 2 meter og kan yderligere søges mindsket ved at sætte så store træer som muligt fra starten. På lang sigt vil der med forslag 1 være skabt en længere, mere homogen og ensartet allé med en markant bedre helhedsoplevelsen, hvilket vil være en styrkelse af kulturmiljøværdien i forhold til den nuværende situation, hvor allétræerne på grund af alder, skader og svampeangreb under alle omstændigheder vil skulle udskiftes løbende over de næste 10-20 år.

De nuværende allétræer bevares alle i forslag 2, mens hovedparten af træerne bevares i forslag 3a, 3b og 4. Træernes maksimale levetid er imidlertid ved at være nået, og forfaldet vil tiltage indenfor en kortere årække. Det medfører, at den manglende helhedsværdi og springende karakter på dele af strækningen i dag vil fortsætte og forstærkes i takt med, at yderligere træer udgår og vælter og erstattes af nye unge træer. På længere sigt vil alléens værdi for kulturmiljøet aftage mere og mere i takt med træernes forfald, hvilket er fældes for forslag 2, 3a, 3b og 4.

Det er om *landskab og visuelle konsekvenser* anført, at Moesgård Allé og arealerne syd for vejen foruden fredningerne sammen med det øvrige område omkring Moesgård Allé i kommuneplanen er udpeget som landskab med særlig god landskabskarakter (bevaringsværdige landskaber). Det betyder, at større byggeri og anlæg skal undgås, medmindre særlige forhold gør sig gældende. Det betyder også, at byggeri skal udformes med særlig hensyntagen til landskabet, og at det skal dokumenteres, hvordan bygge- og anlægsprojektets visuelle indvirkning tilpasses områdets særlige karaktergivende landskabselementer.

I forbindelse med VVM-undersøgelsen med miljøvurdering er Moesgaard-områdets landskabelige værdier kortlagt med særligt fokus på alléens betydning for de landskabelige værdier. De væsentlige landskabelige værdier omkring Moesgård Allé er Giber Ådal, det slyngede forløb, Fulden landsby, overgangen mellem herregårdens åbne marklandskab og skov, udsigtspunkter med vidt udsyn over landskabet, herunder fra den vestlige strækning af alléen og alléen som rumligt afgrænsende element i herregårdslandskabet.

For at vurdere de landskabelige konsekvenser af de undersøgte vejforslag er der udført visualiseringer fra en række forskellige standpunkter og fra lavthængende droner. Visualiseringerne er ikke medtaget i denne afgørelse om fredningsforslaget.

Ved forslag 1 vil de landskabelige påvirkninger løbende udvikle sig over tid. De første år vil tabet af de eksisterende træer være markant, idet de nye allétræers dominans vil være mindre effektiv. På lidt længere sigt efterhånden som årene går, og træerne vokser, vil alléen fremstå symmetrisk, velafgrænset og styrket i forhold til den eksisterende og vil sikre alléen som et landskabeligt element. Endvidere vil alléen blive forlænget mod vest med ca. 140 meter.

Forslag 2 vil ikke ændre på det eksisterende landskab omkring Moesgård Allé og har derfor heller ikke en indvirkning på de væsentligste landskabelige værdier. I stedet vil forslaget ændre landskabet nord for golfbanen.

Ved forslag 3a giver den nordlige forlægning en forstyrret landskabsoplevelse i den vestlige ende af alléen, hvor man skal forholde sig til ind- og udfletning af vej og sti. Asfaltbelægningen på stien (den eksisterende allé) bevirker, at denne fremstår lige så dominerende som bilvejen. I forvejen er landskabet på nordsiden af alléen et småskalalandskab rumligt afgrænset af beplantninger på golfbanen. En ny vej vurderes at være en betydelig ændring af det eksisterende landskab. Vejen graves 3 meter ned i terræn, og vejens østlige del vil blive skåret ned i bakken og derfor være mindre dominerende i dette landskab. Forslaget griber dog ikke ind i de væsentligste landskabelige værdier syd for alléen, og udsigten fra alléen ud over Fuldenfredningen er uændret for cyklister og gående. For bilisterne er udsynet mindsket, da man skal kigge gennem to rækker af træer for at opnå samme udsyn.

Med forslag 3b fastholdes akseaksen op til Moesgaard for østkørende trafik. Vejen nord for alléen og i mindre grad stien syd for alléen giver dog et rodet udtryk i den vestlige ende af Oddervej, hvorved det aksefaste snit til dels mister sin betydning, da mange elementer fanger opmærksomheden på samme tid. Fra golfbanen er oplevelsen af det nye spor meget lig oplevelsen ved forslag 3a. Selvom der kun tale om ét spor, er der stadig et brud med småskalalandskabet, og påvirkningen vurderes derfor ikke at være mindre væsentlig end forslag 3a.

Forslag 4 vurderes at medføre væsentlige negative landskabelige konsekvenser på såvel kort som lang sigt. Vejanlægget i det åbne, fredede landskab syd for alléen vil være et dominerende anlæg i herregårdslandskabet og vil mindske den nuværende allés rumligt afgrænsende funktion i landskabet, idet vejanlægget vil være synligt og dominerende i de åbne marker. De landskabelige kig fra alléen videreføres for bløde trafikanter, men udsynet mellem allétræerne vil være præget af den nye vejs beliggenhed i forgrunden.

De nuværende allétræer bevares alle i forslag 2, mens hovedparten af træerne bevares i forslag 3a, 3b og 4. Træernes maksimale levetid er imidlertid ved at være nået, og forfaldet vil tiltage inden for en kortere årrække. Det medfører, at den manglende helhedsværdi og springende karakter på dele af strækningen i dag vil fortsætte og forstærkes i takt med, at yderligere træer udgår og vælter og erstattes af nye unge træer. På længere sigt vil alléens værdi for landskabelige og visuelle oplevelser aftage, hvilket gælder fælles for forslag 2, 3a, 3b og 4.

Det er om *trafik* anført, at de trafikale konsekvenser ved de foreliggende forslag er vurderet på baggrund af trafiktællinger på vejene i området omkring Moesgaard Museum og Aarhus Kommunes trafikmodel. På Moesgård Allé blev der i september 2015 målt en årsdøgntrafik på ca. 1.700 biler i døgnet. Årsdøgntrafikken svarer til den gennemsnitlige døgntrafik målt over 365 dage. Trafikbelastningen varierer meget hen over

ugen. I den målte periode kørte der på hverdage ca. 1.500 biler i døgnet, mens der i weekenden kørte ca. 3.100 biler i døgnet.

Forslag 2 vil medføre et øget transportarbejde, idet trafik mod Moesgaard Museum mod syd ad Oddervej får en omvejskørsel på ca. 2,7 km. Dette kan medføre risiko for, at nogle bilister vælger at køre mod ensretningen. Samtidig kan det blive nødvendigt at etablere kanalisering på Oddervej til venstresvingende trafik mod den nye vej nord for golfbanen. De bløde trafikanter på Moesgård Allé og især på Ny Moesgårdvej vil færdes dobbeltrettet og sammenblandet med ensrettet vejtrafik, hvilket forudsætter skiltning og øvrige mindre vejtiltag for at sikre trafiksikkerheden. I alle øvrige forslag færdes de bløde trafikanter på sti i særskilt tracé. Den nuværende adgang for bybusser og cyklister ad Ny Moesgårdvej bliver sikret ved alle forslag, men forslag 2 vil medføre en omlægning af busruten for sydgående trafik til Moesgaard Museum, så den følger den nye Golfbanevej, hvilket er en forlængelse med 2,7 km.

De øvrige forslag vurderes ikke at medføre en ændret fordeling af trafikken på vejnettet, men derimod at medvirke til en mærkbar bedre fremkommelighed.

Det er om *rekreative forhold* anført, at de er vurderet på baggrund af viden om de nuværende faciliteter i området og kvalitative vurderinger. Alle forslag vil medføre bedre adgangsforhold til Moesgaard Museum, som er målet for projektet, herunder bedre forhold for gående og cyklister, hvilket også vil gavne adgangen til øvrige rekreative funktioner i området. Mens Moesgaard Museum vil opnå markant bedre adgangsforhold ved alle øvrige forslag, vil forslag 2 medføre et øget transportarbejde for såvel biler som busser. I forslag 2 skal bløde trafikanter på Moesgård Allé og Ny Moesgårdvej endvidere færdes dobbeltrettet og sammenblandet med ensrettet vejtrafik, hvilket forudsætter skiltning og øvrige mindre vejtiltag for at sikre trafiksikkerheden. I alle øvrige forslag færdes de bløde trafikanter på sti i særskilt tracé.

Bedre stiforhold på strækningen vil i begrænset omfang kunne bidrage til en øget gang- og cykeltrafik i området i forhold til de rekreative funktioner i området. Stien forventes imidlertid som i dag primært at blive anvendt af fodgængere med de regionale busruter og cyklister, der kommer fra vestlig retning ad Oddervej. I forhold til det veludbyggede net af stisystemer i Moesgaardområdet og det begrænsede antal cyklister og forgængere på strækningen ved Moesgård Allé vurderes projektet ikke at ændre væsentligt på brugere af stierne i området.

Golfklubben vil blive påvirket i forskellig grad af de fem forslag. Til forslag 1 og 2 vil der ske en mindre arealinddragelse fra golfklubbens areal, som formentlig vil nødvendiggøre en mindre tilpasning af enkelte af banens huller, men klubbens nuværende drift vurderes at kunne fortsætte uændret. I forslag 3a og 3b vil vej anlægget gennemskeere to af banens huller. Golfklubbens nuværende drift vurderes dermed ikke at kunne fortsætte uændret, medmindre dele af banen omlægges, eller der etableres 2-3 erstatningshuller på andre arealer. Forslag 4 vil ikke inddrage areal fra golfklubben.

Det er om *natur og vandløb* anført, at naturforholdene er vurderet på baggrund af gennemgang af eksisterende data og registreringer og nye feltbesigtigelser og undersøgelser for flagermus. Naturinteresserne knytter sig især til de gamle træer langs Moesgård Allé, Ny Moesgårdvej og Fuldenvej, de vigtige ynglelokaliteter for bilag IV-arterne løvfrø og stor vandsalamander og det beskyttede vandløb Langballe Bæk, som er underført den eksisterende Moesgård Allé og har tilløb til Giber Å ved Fulden syd for alléen.

Udover Langballe Bæk påvirkes § 3-beskyttet natur ikke direkte af nogen af alternativerne. Dog vil forslag 3a og 3b, hvor vejforløbet kommer tæt på ét vandhul og en ellesump, potentielt udgøre en større risiko for påvirkning af den beskyttede natur og de padder og andre arter, der måtte leve deri. Idet der etableres et regnvandsbassin, som vejvandet kan ledes igennem inden udledning til Langballe Bæk, vil stofmæssig- og

hydraulisk belastning af bækken kunne begrænses. Hvis bassinet anlægges allerede i anlægsfasen, kan det benyttes til at begrænse udvaskning af suspenderet stof/sand/silt fra blottede flader i anlægsfasen.

Paddearterne løvfrø og stor vandsalamander er tidligere fundet i vandhullerne i nærheden af projektforslagene. I de alternativer, hvor Moesgård Allé bliver bredere, vil den potentielle risiko for padder, der krydser vejen, blive større. Ved forslag 1 etableres der en paddepassage ved underføring ved Langballe Bæk, hvilket forbedrer passagemuligheden. Da padderne primært krydser om natten, hvor trafikken er minimal, vil risikoen dog være begrænset, uanset hvilket alternativ der er tale om.

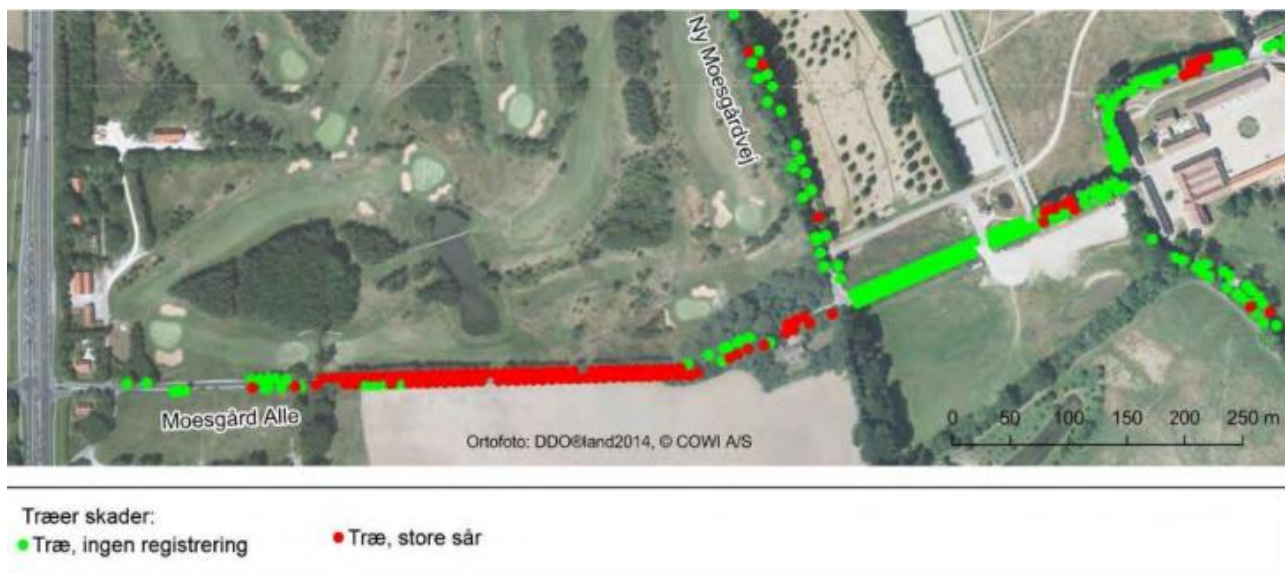
Adskillige træer langs Moesgård Allé har større hulheder, som er egnede rastesteder fra trælevende flagermus som f.eks. troldflagermus. Der er registreret stor aktivitet og adskillige egnede træer med hulheder på en stor del af alléen, herunder særligt ved alléens knæk. Ved lytningerne blev der registreret én siddende troldflagermus og adskillige jagende/fouragerende flagermus og parringskald. Parringskaldene indikerer, at flagermusene opholder sig i træerne om sommeren i forbindelse med parring og yngleperioden og eventuelt som overvintring. Resultaterne fra feltundersøgelserne indikerer også, at flagermus benytter alléen til fouragering og som ledelinje i landskabet. Der findes desuden mange ældre popler i nærheden, som kan være egnede rastesteder.

Hovedparten af seljærøtræerne på Moesgård Allé er så gamle, at de nærmer sig deres maksimale levetid på normalt 80-100 år. Et større antal af de ældre træer er desuden angrebet af krumskællet skælhat, som nedbryder træets kerneved. Angrebet medfører, at træerne bliver hule og derved svækkes. Svampeangrebene og den løbende beskæring har samlet set medført, at stort set alle de ældre træer har større sår. De større sår og svampeangreb skaber således hulheder i træerne, som flagermus kan benytte som rasteområde og/eller til overvintring. I takt med at træerne bliver i dårligere stand, øges mængden af hulheder i træerne, hvilket fremmer træernes egnethed for flagermus.

Træernes alder er illustreret på følgende måde:

Registreringen af træer med sår er illustreret på følgende måde:

Af følgende oversigtsbillede fremgår de lokaliteter, hvor der er registreret flagermus. Den røde del af alléen indikerer området med mest aktivitet og adskillige egnede træer med hulheder, herunder særligt ved den røde cirkel i kortudsnittet. Ved lytningerne blev der registreret én siddende troldflagermus (flagermustræ):

Det er videre anført, at flagermus i et ikke nærmere kendt omfang formodes at benytte allétræerne langs Moesgård Allé som raste- eller yngleområde og/eller til overvintring. Flagermus vil dermed kunne blive påvirket, hvis den eksisterende allé fjernes og erstattes af en ny. De negative konsekvenser kan til dels begrænses ved at gennemføre kontrolleret fældning og efterfølgende flytte de fældede træer med egnede hulheder til en trækirkegård i nærheden, hvor træerne fortsat kan fungere som levested under langsomt og naturligt biologisk henfald.

Alle fem forslag vil medføre, at der skal fældes flagermusegnede træer. Forslag 1 omfatter dog væsentligt flere flagermusegnede træer end de fire øvrige forslag. Fældning, der tilrettelægges af hensyn til flagermus, tager også hensyn til fugle, idet hele træer og træer med spættehuller ikke må fældes i perioden 1. november – 31. august. I de alternativer, hvor alléen bevares, vil allétræerne på grund af alder, skader og svampeangreb under alle omstændigheder skulle udskiftes over 10-20 år. Dette vil ske gennem den løbende vedligeholdelse af alléen, men da en stor gruppe af allétræerne har omtrent samme høje alder, må det forventes realiseret indenfor forholdsvis få år.

For flagermus og for fugle i området er det mest optimale, at træerne forfalder naturligt, så flagermus gradvist kan finde nye yngle/rastesteder. Da træerne står meget tæt på vejen, er det af sikkerhedsmæssige årsager ikke muligt. Det næstbedste for flagermus er, at træerne får lov til at stå så længe som muligt og derefter udskiftes, efterhånden som de fældes. Den tredje bedste løsning for flagermus er samtidig fældning af alle træer. Afværgeforanstaltninger og kompenserende tiltag vil inkludere relokalisering af træer med hulheder til en trækirkegård, stammer med hulheder på levende træer i nærmeste skov eller hegn og opsætning af flagermuskasser på blivende træer. Sammen med de øvrige gamle blivende træer i nærheden vil disse tiltag kunne afbøde de negative konsekvenser af at miste rastehabitat, og herfra vil flagermus således gradvist kunne finde nye naturlige opholdssteder.

Fjernelse af hele alléen på én gang kan isoleret have moderat negative konsekvenser for flagermus. Det forudsættes imidlertid, at fældning gennemføres ved anvendelse af de beskrevne afværgeforanstaltninger ved at forberede fjernelsen og bruge ovennævnte afværgeforanstaltninger og kompenserende tiltag, hvorved påvirkningen reduceres til mindre betydende.

Moesgaard Allé vil under alle omstændigheder skulle fjernes indenfor 10 til 20 år. Det kan ske gradvist med plantning af enkelte træer, eller det kan ske på én gang. Nye træer klarer sig bedst, hvis de ikke plantes inde i en gammel, konkurrerende beplantning, det vil sige hvis hele alléen udskiftes på én gang. Hvis nyplantning sker samtidig med etablering af en ny vej, vil det desuden være muligt at fjerne de gamle rødder og efterfølgende optimere vækstforholdene for de nye træer. Endvidere vil træernes større afstand til kørebanen bidrage til at forbedre vækstvilkårene for de nye træer, så allétræerne på længere sigt kan udvikle et stort og stabiliserende rodnet. Hermed bliver den nye allé stærkere, end en løbende udskiftet allé ville blive.

Det er om *Natura 2000* anført, at Natura 2000-område nr. 234 Giber Å, Enemærket og Skåde Havbakker ligger øst for projektområdet. Der er som led i VVM-redegørelsen foretaget en foreløbig Natura 2000-konsekvensvurdering. Ingen af projektforslagene berører areal eller medfører anlægsarbejder i Natura 2000-området, der ligger minimum 300 meter øst for projektforslagene langs Moesgård Allé. Projektforslagene vurderes endvidere ikke at medføre øget trafik gennem Natura 2000-området. Samlet set vurderes det, at konsekvenserne for habitatområdet vil være uvæsentlige, uanset hvilket alternativ der vælges, idet trafikken under alle omstændigheder vil være lav og yderligere være meget begrænset i aften- og nattetimerne, hvor eksempelvis flagermus, padder og mange andre dyrearter er aktive. Det er på den baggrund vurderet, at der ikke er behov for en egentlig Natura 2000-konsekvensvurdering.

Det er om *støj* anført, at støj fra anlægsarbejderne er vurderet at kunne påvirke et mindre antal boliger omkring vejanlæggene, men da der er tale om en kort periode, vurderes påvirkningerne at være ubetydelige. Til vurdering af de fremtidige støjbelastninger som følge af vejforslagene er der gennemført beregninger og vurderinger af de støjmæssige virkninger, som hvert af projekialternativerne afstedkommer. Vejanlægget medfører ikke i sig selv øget trafik, men støjbilledet ændres i mindre omfang forårsaget af de forskellige linjeføringer og trafikløsninger. Punktberegninger af vejtrafikstøjen ved de udvalgte støjfølsomme anvendel-

ser viser, at støjniveauet ændres for fleres vedkommende, men overvejende i mindre ikke-hørbart omfang. Der er endvidere forholdsvis få antal boliger, der påvirkes.

Ved forslag 2 vil Golfbanevejen medføre markant øget vejstøj, men støjniveauet er dog stadig under den anbefalede grænseværdi. Ved forslag 4 vil vejen passere meget tæt på en bolig, og støjniveauet vil stige markant og være over den anbefalede støjgrænse. Da vejen griber betydeligt ind i ejendommen, er det forudsat, at boligen og ejendommen nedlægges ved realisering af forslag 4.

Det er i afsnittet om *øvrige miljøforhold* anført om *grundvand, geologi og jord*, at alle forslag ligger i et område med særlige drikkevandsinteresser og inden for Beder Værks indvindingsopland. I nærheden af vej anlæggene findes endvidere enkelte private vandboringer og en boring til golfbanen. Overfladevand fra vejarealer indeholder en række stoffer, der kan påvirke grundvandet og den økologiske tilstand i recipienter, eller blive akkumuleret i jorden, hvor der sker infiltration.

Vejvand opsamles i alle løsninger, da nedsivning ikke er foreneligt med drikkevandsinteresserne i området. Alle forslag vil derfor medføre en forbedring for grundvandet, om end påvirkningen vurderes at være lille med de lave trafikmængder. For forslag 2 og 3b vil der ikke ske opsamling af vejvand fra den halverede trafikmængde med ensrettet biltrafik på den eksisterende Moesgård Allé.

Der er ikke registreret jordforurening indenfor for berørte områder for projekialternativerne. I anlægsfasen vil der i mindre omfang være risiko for spild af olieprodukter og andre kemiske stoffer, der kan forurene jord og grundvand, enten i forbindelse med spild fra oplag eller fra uheld med køretøjer og arbejdsmagasiner på byggepladsen. Som udgangspunkt forventes der ikke behov for grundvandssænkning i anlægsfasen. Ved enkelte strækninger af anlægsvejene, hvor der skal afgraves af det eksisterende terræn, kan der eventuel blive behov for midlertidig grundvandssænkning.

Det er om *klima og luft* anført, at støvgener fra anlægsarbejdet i mindre omfang kan genere golfbanen og de nærmeste bygninger omkring anlægsområdet. Luftkvalitet påvirkes af udstødningsgassen fra bilerne. Projektet medfører i sig selv ikke mere trafik end i dag, men alene en ændret afvikling af trafikken. Da der er tale om veje i åbent land og en begrænset trafikmængde, vurderes der ikke at være problemer med overholdelse af grænseværdierne for luftkvalitet, og projektet vil ikke påvirke CO₂ udledningen og dermed klimaet.

Det er om *råstoffer og affald* anført, at der vil være behov for sand og grus til vejprojekterne. Råstofforbruget vil være begrænset og af ubetydeligt omfang og afviger ikke væsentligt fra hinanden i de fem projekialternativer. Affald i form af opbrudt vejmateriale bortskaffes i henhold til Aarhus Kommunes regulativ for erhvervsaffald, og bortskaffelse af eventuelt overskudsjord sker i henhold til kommunens jordflytningsregulativ. Der er ikke råstofforbrug eller affald forbundet med driftsfasen.

Det er om *befolkning, sundhed og socioøkonomi* anført, at påvirkningerne i anlægsfasen vil omhandle gener fra anlægsarbejdet i form af støj og støv mv. Påvirkningerne vurderes at være kortvarige og af ubetydelig karakter. Endvidere kan der være gener ved eventuelle ændrede tilkørselsforhold i området, men der er tale om en forholdsvis kort periode, og generne vurderes derfor ikke at være problematiske.

Alle forslag vil medføre bedre adgangsforhold til Moesgaard Museum, som er målet for projektet, herunder bedre forhold for gående og cyklister. Forslag 2 vil dog medføre et øget transportarbejde for såvel biler som busser. I forslag 2 skal bløde trafikanter på Moesgård Allé og Ny Moesgårdvej endvidere færdes dobbeltstøttet og sammenblandet med ensrettet vejtrafik. I alle øvrige forslag færdes de bløde trafikanter på en sti i særskilt tracé. Bedre stiforhold på strækningen vil i begrænset omfang kunne bidrage til en øget gang- og cykeltrafik i området i forhold til områdets rekreative funktioner.

For at realisere vejprojektet skal der inddrages areal fra tilgrænsende ejendomme. Arealerne syd for Moesgård Allé anvendes landbrugsmæssigt. Forslag 1, 3b og 4 vil inddrage et mindre areal af en landbrugsejendom, der ejes af Aarhus Kommune. Forslag 1, 2, 3a og 3b vil inddrage areal fra golfklubben, der ligeledes ejes af kommunen. Mens golfbanens 18 huller vil kunne tilpasses arealafgivelsen i forslag 1 og 2, vil forslag 3a og 3b nødvendiggøre omlægning af en del af banerne eller 2-3 erstatningshuller på andre arealer, hvis golfbanens nuværende drift skal kunne fortsætte uændret. To boliger på Moesgård Allé, som ejes af Moesgaard Museum, vil skulle afgive en del af forarealerne i forbindelse med alle forslag undtagen forslag 2. En bolig syd for Moesgård Allé, der ejes af kommunen, vil få inddraget et mindre forareal ved forslag 1 og 3b, mens ejendommen skal nedlægges ved forslag 4.

Det er om *afværge- og overvågningstiltag i anlægsfasen* bl.a. anført, at der for at minimere påvirkningen af flagermus i forslag 1, hvor hele alléen fældes, forudsættes gennemført en række afværgeforanstaltninger. For det første skal træfældning eller flytning af hele potentielle flagermustræer ske fra sidst i august til midten af oktober eller slutningen af april til begyndelsen af juni og da kun efter nøje forudgående eftersyn af træerne efter flagermus. Individuer, der konstateres under eftersynet, skal flyttes, før det pågældende træ må fældes. For det andet skal der etableres en trækirkegård. De potentielle flagermustræer saves over midt på stammen, og hele træer flyttes til en egnet lokalitet i nærheden, hvor træer kan få lov til at henfalde naturligt over en årrække. For det tredje bør anlægsarbejderne finde sted i dagtimerne, således at nataktive dyr ikke forstyrres. Der benyttes ikke belysning, som kan tiltrække insekter og dermed flagermus.

Ved forslag 2 skal træfældning i området ved Golfbanevej begrænses mest muligt og i øvrigt udføres som beskrevet under forslag 1. Fældning af træer ved forslag 3a, 3b og 4 skal ligeledes udføres som beskrevet under forslag 1. Ved forslag 3a, 3b og 4 vil anlægsarbejderne finde sted nær den eksisterende allé, som allerede er sårbar på grund af alder, svampeangreb og eksisterende skader. Derfor skal anlægsarbejderne tilrettelægges, så kørselskrævende arbejder finder sted fra nordsiden, og tung kørsel over/nær allétræernes rodzone undgås/begrænses mest muligt.

For at undgå udvaskning af sediment i Langballe Bæk fra anlægsarbejderne i og omkring vandløbet ved forslag 1, 3a, 3b og 4 kan dette afværges ved en række foranstaltninger. For det første rørlægges Langballe Bæk midlertidigt i anlægsfasen, og det sikres, at rørlægningen etableres skånsomt og uden, at bækkens bredder og brinker skades. For det andet kan det planlagte forsinkelsesbassin syd for vejen og udenfor fredningen etableres allerede i anlægsfasen, så afstrømmende regnvand fra blottede flader i anlægsfasen kan ledes her til og forsinkes. Regnvand afledes langsomt fra bassinet til bækken under sedimentation af suspenderende stoffer, hvorved forurening af vandet i bækken undgås. For det tredje begrænses støvgener i tørre og varme perioder med sprinkling med rent vand, som afledes til bassinet.

Det er om *afværge- og overvågningstiltag i driftsfasen* anført, at ved forslag 1 skal det i det eksisterende kryds mellem Moesgård Allé og Ny Moesgårdvej sikres, at der er tilstrækkelig oversigt fra Ny Moesgårdvej mod vest. Dette kan medføre tilpasning af skråningsanlæg og beplantning. For stitrafikanterne skal der ved skiltning og mindre vejtiltag sikres en god og trafiksikker løsning både ved krydsning af Oddervej og ved stiens tilslutninger i forhold til Ny Moesgårdvej og stien til Moesgaard Museum.

Ved forslag 2 skal det med blandingen af ensrettet biltrafik og dobbeltrettet cykeltrafik på Moesgård Allé og Ny Moesgårdvej vurderes, om der er behov for en lavere lokal hastighedsbegrænsning på denne del af Moesgård Allé, f.eks. 40 km/t svarende til den eksisterende hastighedsbegrænsning. For at undgå unødigt biltrafik af Ny Moesgårdvej gennem Skådeområdet skal den nuværende nordlige bussluse flyttes til en placering mellem den nye Golfbanevej og Skådehøjen. Etablering af et nyt kryds på Oddervej vil erfaringsmæssigt medvirke til en øget uheldsrisiko. For at mindske denne risiko bør der etableres kanalisering med venstresvingsspor på

Oddervej. For stitrafikanterne skal der ved skiltning og mindre vejtiltag sikres en god og trafiksikker løsning både ved Oddervej og tilslutninger i forhold til Ny Moesgårdvej og stien til Moesgaard Museum, men også ad Ny Moesgårdvej fra nord. For at undgå omkørsel for busserne til Oddervej har det været foreslået at opsætte et signal i hver ende af Ny Moesgårdvej således, at ensretningen kan vendes, når der kommer sydgående bustrafik. Signalets primære formål vil være at tilbageholde trafik fra syd, mens en bus kører ad Ny Moesgårdvej fra den nye Golfbanevej til Moesgård Allé. Signalreguleringen vurderes ikke at medføre problemer i forhold til afvikling af trafikken, men det må forventes, at nogle trafikanter ikke vil respektere signalreguleringen, da signalet kun vil være rødt i en meget begrænset periode. Dette vil forringe trafiksikkerheden og trygheden i en grad, at en sådan løsning ikke kan anbefales.

Ved forslag 3a skal der i krydsene ved Oddervej og Ny Moesgårdvej ved skiltning og mindre vejtiltag sikres en god og trafiksikker løsning til minimering af konflikter mellem stitrafikanter og biltrafikken. Den vestgående biltrafik på Moesgård Allé ledes i en skarp kurve til Ny Moesgårdvej. Det skal i denne kurve sikres, at vejens forløb tydeliggøres med eksempelvis buskbeplantning eller baggrundsafmærkning.

Ved forslag 3b skal krydset Moesgård Allé/Ny Moesgårdvej udformes som et prioriteret T-kryds. Det skal sikres, at oversigtsforholdene er tilstrækkelige, og at vigepligtsforholdene tydeliggøres. I det eksisterende kryds mellem Moesgård Allé og Ny Moesgårdvej skal det sikres, at der er tilstrækkelig oversigt fra Ny Moesgårdvej mod vest. For stitrafikanterne skal der ved skiltning og mindre vejtiltag sikres en god og trafiksikker løsning både ved Oddervej og ved stiens tilslutninger i forhold til Ny Moesgårdvej og stien til Moesgaard Museum.

Ved forslag 3a og 3b gennemskærer vejanlægget to huller på golfbanen, så golfklubbens drift kan kun fortsætte uændret, hvis dele af banen omlægges, eller der findes et areal til 2-3 erstatningshuller på andre arealer.

Ved forslag 4 skal der i krydsene ved Oddervej og ved Ny Moesgårdvej etableres tiltag til minimering af konflikter mellem stitrafikanterne og biltrafikken.

Der foreslås ikke særskilt overvågning. Fælles for alle forslag gælder, at eksisterende og nye allétræer skal overvåges i almindelig drift og vedligeholdelse og i overensstemmelse med de til enhver tid gældende fredningsbestemmelser.

9. Særligt om den sammenfattende vurdering i VVM-redegørelsen med miljøvurdering

Der indgår i VVM-redegørelsen med miljøvurdering en overordnet sammenfatning af de fem forskellige forslag i forhold til at kunne afvikle trafikken hensigtsmæssigt og i forhold til de miljømæssige konsekvenser af vejprojektet. De tungtvejende hensyn i området er kulturmiljøet, landskabet, naturen og de rekreative interesse, men de andre belyste områder er også på tale.

Det er anført, at konsekvenserne af vejforslagene er sammenholdt med, at de nuværende forhold fortsætter uændret. Her er det særligt vigtigt at fremhæve, at selvom de fredede allétræer hermed umiddelbart bevares, så er træernes tilstand generelt så dårlig, at sår, skader, svamp og væltede træer fortløbende vil forringe alléens tilstand yderligere. Dette vil i væsentlig grad påvirke alléens værdi og vil i sig selv yderligere påvirke de kulturmiljømæssige og landskabelige interesser negativt, sådan som det allerede er tilfældet på dele af alléen i dag. Hovedparten af seljerøntræerne er endvidere så gamle, at de nærmer sig deres maksimale levetid på normalt 80-100 år. Det må således forventes, at allétræerne under alle omstændigheder vil skulle

udskiftes, selvom træerne på nuværende tidspunkt bevares. Men de nuværende forhold vil behovet for en tidssvarende adgangsbetjening af Moesgaard Museum ikke blive tilgodeset.

Sammenfattende vurderes det, at forslag 1 samlet set er den bedste og mindst indgribende løsning, som på længere sigt vil styrke Moesgaards store kulturmiljøværdi. En ny bredere allé, der forløber i alléens historiske akse, sikrer størst mulig tilpasning til de store kulturmiljømæssige og landskabelige interesser.

På kort sigt vil løsningen have en væsentlig negativ konsekvens for flagermus, der huserer i de nuværende hule stammer, men dette kan afværges ved at lave en trækirkegård i umiddelbar nærhed, hvor de hule afskårne stammer flyttes hen, så flagermusene gradvist vænner sig til, at allétræerne udgår. På kort sigt vil det ligeledes være en betydelig visuel mangel, at allétræerne er små, om end dette til dels kan afværges ved at plante så store træer som muligt. Af hensyn til træernes alder og tilstand vil det ligeledes være at foretrække, at samtlige allétræer udskiftes på én gang.

På lang sigt vil der med løsningen være skabt en længere, men homogen og ensartet allé med en markant bedre helhedsoplevelse, hvilke vil være en styrkelse af kulturmiljøet i forhold til den nuværende situation, hvor allétræerne på grund af alder, skader og svampeangreb under alle omstændigheder vil skulle udskiftes løbende over de næste 10-20 år.

Forslag 2 vurderes at have svagheder i den trafikale situation. Ensretningen af al motoriseret trafik vil medføre øget transportarbejde for både biler og busser, herunder øget køretid og øgede driftsomkostninger for busdriften. Derudover vil forslaget medføre uheldige vilkår for bløde trafikanter, der på Moesgård Allé og Ny Moesgårdvej skal færdes dobbeltrettet og sammenblandet med ensrettet vejtrafik, hvor alle øvrige forslag afvikler bløde trafikanter i særskilt tracé. Endelig vil en ny udkørsel på Oddervej medføre behov for ombygning og ekstra svingbaner for at minimere konsekvenserne for trafikafviklingen og uheldsrisikoen. Da den trafikale funktion er hovedformålet med projektet, vurderes de trafikale konsekvenser at være en væsentlig mangel ved forslaget, hvor de øvrige fire forslag vil medføre en mærkbar positiv forbedring for alle trafikanter.

Forslag 3a medfører indgreb i herregårdsalléens historiske tracé i den vestlige ende. Umiddelbart efter de små bygninger ved Oddervej føres bilisterne ud af alléens historiske akse, mens de bløde trafikanter føres ind i aksen. Dette er et uheldigt indgreb i alléen, hvor den faste akse ellers er en vigtig del af kulturmiljøet, og det giver en forstyrret landskabsoplevelse.

Forløbet af vejen langs nordsiden af alléen vurderes endvidere at være en betydelig negativ ændring af det eksisterende småskalalandskab på golfbanen. Linjeføringen hen over golfbanens to huller medfører væsentlige negative konsekvenser for golfklubben, der skal finde 2-3 erstatningshuller for at videreføre driften af golfbanen, enten ved omlægning af dele af banen eller på andre arealer. Forslaget griber dog ikke ind i de væsentligste landskabelige værdier syd for alléen, men de kulturmiljømæssige og landskabelige oplevelser mindskes for bilister ved ind- og udkørsel på den nye vej nord for alléen, ligesom allétræernes tiltagende forfald vil forringe den kulturmiljømæssige og landskabelige værdi af alléen.

Varianten forslag 3b har på flere punkter påvirkninger, der ligner forslag 3a. De negative konsekvenser for kulturmiljøet vurderes dog at være lidt mindre ved forslaget i og med, at den østkørende trafik følger den eksisterende allé i dens nuværende historiske akse. Den rekreative sti syd for alléen vurderes endvidere at kunne indpasses i landskabet uden negative konsekvenser. Som med forslag 2a er der imidlertid væsentligt negative konsekvenser for golfklubben, ligesom allétræernes tiltagende forfald vil forringe den kulturmiljømæssige og landskabelige værdi for alléen.

Forslag 4 vurderes at ville have væsentlig negative konsekvenser for både kulturmiljøet og landskabet og hermed det fredede område syd for Moesgård Allé. Vejanlægget i det åbne herregårdslandskab vil være et synligt og dominerende anlæg og vil mindske den nuværende allés rumligt afgrænsende funktion i landskabet. Forslaget vil som forslag 3a og 3b være et uheldigt indgreb i alléens historiske akse i den vestlige ende af Moesgård Allé, hvor vej og sti flettes ind og ud af alléens akse. Forslaget vil derudover også medføre store forstyrrelser og indgreb i den østlige ende af alléen.

Det værdifulde aksiale kig mod hovedbygningen sikres for cyklister på den eksisterende allé ved kurveknækket, men kigget bliver imidlertid væsentligt forstyrret af, at stien/alléen stopper og føres på sydsiden af Moesgård Allé, mens den nye vej føres ind i akse helt op mod herregården. I den østlige ende anlægges vejen og stien hen over den gamle hulvej Samsvej mellem Aarhus og Norsminde, hvor 2-3 fredede poppeltræer må fældes. Som følge af en ny udformning af krydset Ny Moesgårdvej og Moesgård Allé må hulvejen fjernes på en ca. 20 meter strækning, og vejen må derudover terrænopfyldes på en strækning. Dette vurderes at være et væsentligt negativt indgreb i forhold til hulvejen, der er et af kulturmiljøets centrale elementer.

Vurderingen er sammenfattet i følgende skema, hvor der sondres mellem ubetydelig/ingen påvirkning, mindre påvirkning, moderat påvirkning, væsentlig negativ påvirkning og mærkbar positiv påvirkning:

Vurdering af påvirkning	Forslag 1	Forslag 2	Forslag 3a	Forslag 3b	Forslag 4
Kulturarv og kulturmiljø	Moderat * -> Mærkbar positiv **	Mindre * -> Moderat **	Moderat * -> Væsentlig **	Mindre * -> Væsentlig **	Væsentlig * -> Væsentlig **
Landskab / visuelle forhold	Moderat * -> Mærkbar positiv **	Mindre * -> Moderat **	Moderat * -> Moderat **	Moderat * -> Moderat **	Væsentlig * -> Væsentlig **
Trafik	Mærkbar positiv	Moderat	Mærkbar positiv	Mærkbar positiv	Mærkbar positiv
Rekreative forhold	Mærkbar positiv	Mindre	Moderat	Moderat	Mærkbar positiv
Natur og vandløb	Moderat -> Mindre ***	Mindre	Mindre	Mindre	Mindre
Støj	Ubetydelig/ingen	Moderat	Ubetydelig/ingen	Ubetydelig/ingen	Ubetydelig/ingen
Grundvand, geologi og jord	Ubetydelig/ingen	Mindre	Ubetydelig/ingen	Mindre	Ubetydelig/ingen
Klima og luft	Ubetydelig/ingen	Ubetydelig/ingen	Ubetydelig/ingen	Ubetydelig/ingen	Ubetydelig/ingen
Råstoffer og affald	Ubetydelig/ingen	Ubetydelig/ingen	Ubetydelig/ingen	Ubetydelig/ingen	Ubetydelig/ingen
Befolkning, sundhed og socioøkonomi	Mindre	Mindre / moderat	Mindre / moderat	Mindre / moderat	Mindre

* Kort sigt, dvs kortere årrække (10-20 år)

** Lang sigt

*** Under forudsætning af at afværgeforanstaltninger for flagermus gennemføres. Ellers Moderat påvirkning.

10. Særligt om allétræernes tilstand i VVM-redegørelsen med miljøvurdering

Det fremgår om træerne i Moesgård Allé bl.a., at den eksisterende allébeplantning mellem Oddervej og Ny Moesgårdvej består af Seljerøn. Hovedparten af træerne er registreret til at være ældre end 70 år. Hovedparten af træerne er så gamle, at de nærmer sig deres maksimale levetid på normalt 80-100 år. Et større antal af de ældre træer er desuden angrebet af krumskællet skælhat, som nedbryder træets kerneved. Angrebet medfører, at træerne bliver hule og derved svækkes.

Aarhus Kommune betragter vejnære træbeplantninger, inkl. allétræer som potentielle risici for trafikken, idet træerne kan vælte og forårsage uheld. Syge- og svampeangrebne træer, gamle træer, træer med sårskader og træer, der hælder ud over vejarealet, er i større fare for at vælte ud over vejarealerne eksempelvis under storm, og de er derfor til større fare end unge og sunde træer, der er plantet sikkerhedsmæssigt korrekt.

Aarhus Kommune gennemfører regelmæssigt risikovurderinger af relevante træer i kommunen, og flere af træerne i alléen er således under observation som risikotræer. For at begrænse den trafikale risiko ved at bevare træerne i alléen er træerne gennem årene beskåret flere gange. Beskæringerne foretages med fokus på, at tilbageværende vedmasse/grene hælder bort fra vejen og ikke er til umiddelbar fare for trafikken. Svampeangrebene og den løbende beskæring har samlet set medført, at stort set alle de ældre træer har større sår.

De større sår og svampeangreb skaber hulheder i træerne, som flagermus kan benytte som raste- eller yngleområde og/eller til overvintring. I takt med at træerne bliver i dårligere stand øges mængden af hulheder i træerne, hvilket fremmer træernes egnethed for flagermus. Ved naturligt henfald eller aktiv beskæring af dele af træerne vil hulheder forsvinde, og andre hulheder vil efterhånden blive så store, at de bliver mindre attraktive for flagermus. Den mere eller mindre naturlige udvikling forventes derfor at medføre, at flagermusene finder andre skjul i takt med træernes forfald.

De ældre allétræers generelle trivsel er i nogle tilfælde væsentligt påvirket af de registrerede skader, mens andre af de ældre træer på nuværende tidspunkt er i rimelig god trivsel. En del af de nyplantede træer i den vestlige ende af alléen har svært ved at etablere sig og danne et godt rodnet, og de har dermed allerede på et tidligt tidspunkt en generelt ringe trivsel.

Samlet set er det vurderet, at de ældre træer i alléen kan leve i 10-20 år endnu. Levetiden af de enkelte træer afhænger af eventuelle svampeangreb, kommende stormes voldsomhed og af påkørselsskader, som er relativt hyppigt forekommende på grund af udhængende grene og alléens ringe bredde. Af hensyn til trafiksikkerheden vil træerne blive fjernet, efterhånden som deres udvikling/skader medfører, at de udvikler sig til at udgøre en væsentlig sikkerhedsrisiko.

Hvis alléen skal bevares på længere sigt, vil der skulle ske en genplantning inden for en årrække på 10-20 år. Vedligeholdelsen af alléen foregår i den vestlige ende aktuelt ved, at risikotræerne erstattes med nye. I den østlige ende findes nu for tiden udgåede træer og huller efter disse, men der er endnu ikke sket genplantning. Dette skyldes til dels, at genplantning af nye allétræer i en eksisterende gammel beplantning af træsundhedsmæssige årsager bedst kan ske ved at erstatte hele alléen på én gang, dels på grund af konkurrence om plads og dels på grund af risiko for svampesygdomme. Det skyldes til dels, at genplantning af enkelttræer giver dårlige startvilkår for unge træer, fordi de introduceres i en eksisterende beplantning, som de skal konkurrere med, samtidig med at de skal etablere sig på en lokalitet delvist under et befæstet areal, hvor rodnettets sværere end normalt ved at etablere sig. Enkeltvis nyplantning medfører desuden stor risiko for at beskadige

de eksisterende træer og deres rødder, når der skal forberedes plantehuller til nye træer, ligesom den store koncentration af svampe i de gamle træer medfører risiko for, at de nye træer angribes.

11. Afgørelse i medfør af miljøvurderingsloven

Fredningsnævnet har den 10. oktober 2025 truffet afgørelse i medfør af miljøvurderingslovens § 9, jf. § 8, stk. 1, nr. 3, jf. stk. 2.

12. Fredningsnævnets bemærkninger og afgørelse

Det fremgår af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, at fredningsnævnet kan meddele dispensation fra en fredningsbestemmelse, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning samt hel eller delvis ophævelse af en fredning kan kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 5.

Fredningen af Moesgård Allé blev gennemført med henvisning til alléens skønhedsværdi, og selvom fredningen ikke har en formålsbestemmelse, må det være fredningens formål at sikre alléen, herunder ved det fastsatte forbud mod at fjerne træer.

Det vil på den baggrund være i strid med fredningens formål at fælde alléen, og en gennemførelse af et projekt med at fælde Moesgård Alle kan derfor kun ske ved en fredningssag.

Det fremgår videre af naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 1, at fredningsnævnet kan gennemføre fredning af landarealer og ferske vande til varetagelse af de formål, der er nævnt i naturbeskyttelseslovens § 1.

Af naturbeskyttelseslovens § 1 fremgår det, at loven skal medvirke til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. Det er anført i naturbeskyttelseslovens § 1, stk. 2, at loven tilsigter særligt at beskytte naturen med dens bestand af vilde dyr og planter samt deres levesteder og de landskabelige, kulturhistoriske, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier. Endvidere tilsigter loven særligt at forbedre, genoprette eller tilvejebringe områder, der er af betydning for vilde dyr og planter og for landskabelige og kulturhistoriske værdier. Endelig tilsigter loven særligt at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet.

Det er anført i naturbeskyttelseslovens § 38 bl.a., at en fredning skal indeholde en bestemmelse om formålet med fredningen. En fredning kan gå ud på bevaring af den nuværende tilstand eller tilvejebringelse af en bestemt tilstand, der herefter skal bevares, og den kan regulere offentlighedens færdsel i området. En fredning kan indeholde de bestemmelser, herunder de påbud og forbud vedrørende arealernes anvendelse, der skønnes nødvendige, for at fredningsformålet kan opnås.

Fredningsnævnet lægger ved sin afgørelse helt afgørende vægt på oplysningerne om, at den del af Moesgård Allé, som er omfattet af fredningsforslaget, består af træer, der under alle omstændigheder er ved at have nået deres levetidsalder. Den nuværende Moesgård Allé, som i øvrigt allerede nu delvist fremstår som en usammenhængende allé, herunder med mange kraftigt beskårne træer, må derfor uafhængigt af fredningsnævnets afgørelse i sagen forventes ikke at bestå indenfor en forholdsvis kortere årrække.

Der har i omkring 200 år været en allé som adgangsvej til Moesgaard, og Moesgård Allé er derfor både kulturhistorisk og landskabsmæssigt et vigtigt element i området, herunder også for offentlighedens adgang til området. Hertil kommer, at det er formålet med den gældende fredning af Moesgård Allé at sikre alléen, og

at etablering af en nye allé i et tilfælde, hvor den eksisterende allé forventeligt gradvist mister sine træer indenfor en relativt kortere årrække, derfor isoleret set er i overensstemmelse hermed.

På den baggrund og da ingen af de øvrige alternativer findes at have kulturhistoriske og landskabsmæssige fordele, som opvejer de ulemper, de har i den henseende, træffer fredningsnævnet afgørelse om at gennemføre fredningsforslaget med følgende fredningsbestemmelser:

§ 1 Fredningens formål

Det er fredningens formål:

- at sikre, at der langs vejen Moesgård Allé til stadighed er en allé, der fremstår som et landskabeligt og kulturhistorisk element i herregårdslandskabet omkring Moesgaard,
- at give mulighed for en løbende vedligeholdelse af alléen ved pleje og udskiftning af allétræerne, og
- at sikre og forbedre offentlighedens adgang langs Moesgård Allé og fra Moesgård Allé til områdets stier.

§ 2 Bevarelse af Moesgård Allé

Alléen skal bevares som landskabselement med rækker af træer på begge sider af kørebanen.

Alléen skal friholdes for opvækst af vedplanter imellem allétræerne.

Der må ikke ske fældning af allétræerne uden fredningsnævnets dispensation.

Træer, der er døde eller syge som følge af f.eks. råd eller stormfald, må dog fældes, hvis der sker genplantning senest 1 år efter fældning. Genplantning skal ske i overensstemmelse med plejeplanen.

Beskæring af allétræerne må kun ske i overensstemmelse med plejeplanen.

Fredningen er ikke til hinder for et projekt for udvidelse af Moesgård Allé, der omfatter udskiftning af de på fredningstidspunktet eksisterende allétræer, som beskrevet i § 6.

§ 3 Terrænregulering

Der må ikke ske terrænnændringer ved afgravning, planering eller opfyldning. Undtaget herfra er terrænregulering i forbindelse med et projekt for udvidelse af Moesgård Allé, som beskrevet i § 6, og almindeligt vedligehold af vejanlæg og stier.

§ 4 Faste konstruktioner og anlæg

Der må ikke etableres faste konstruktioner og anlæg, herunder belysning og hegn.

Der kan efter krav fra færdselsmyndigheden etableres de nødvendige faste konstruktioner og anlæg til indretning af vejen, herunder skilte.

Øvrige skilte må kun opsættes med tilladelse fra plejemyndigheden.

§ 5 Offentlighedens adgang

Der skal være offentlig adgang på veje og stier indenfor fredningsområdet.

§ 6 Særbestemmelser for udvidelse af Moesgård Allé

Moesgård Allé må udvides, så vejanlægget i sit hele har en bredde på max. 16 meter. Vejanlægget skal som udgangspunkt udvides ud fra midterlinjen af den eksisterende vej, som det fremgår af fredningsforslaget.

Kørebanen må være 6,5 meter bred.

Der skal på hver side af kørebanen etableres en græsrabat på 3,5 meter.

Syd for den sydlige græsrabat skal der anlægges en gang- og cykelsti med en bredde på 2 meter. Gang- og cykelstien skal etableres med stenmel som belægning. Syd for gang- og cykelstien skal der anlægges en græsrabat med en bredde på 0,5 m.

Eksisterende allétræer må fældes under forudsætning af, at følgende fremgangsmåde overholdes:

- Der fældes kun en af alléens træerækker ad gangen fordelt over to år. Fældningen af hver side finder sted over flere dage, så mindre grene først afskæres.
- Træet ligger på jorden et par dage, inden det håndteres med henblik på nyttiggørelse som biodiversitetsfremmende element andetsteds.
- Der plantes nye træer på den ene side, inden man går i gang med at fælde den anden side.
- Nye allétræer plantes rækkevis på én gang på hver side senest et år efter fældning.
- Nye allétræer plantes i græsrafterne med en indbyrdes afstand på op til 10 meter langs kørebanen og med en afstand på 2 meter til kørebanen.
- Nye allétræer er lindetræer og skal ved plantningstidspunktet måle minimum 45 cm i stammeomkreds målt i 1 meters højde.
- Plantning af allétræerne sker i overensstemmelse med plejeplanen.

Der skal inden fældning af eksisterende allétræer ske en undersøgelse af forekomst af flagermus i allétræerne. Eventuel forekomst af flagermus skal håndteres i overensstemmelse med gældende lovgivning.

I forbindelse med vejprojektet må der foretages terrænændringer i det omfang, det er nødvendigt for realisering af vejprojektet jf. ovenstående punkter. Terrænet skal ved ændringer tilpasses det omgivende landskab og terræn.

§ 7 Plejeplan og plejemyndighed

Pleje af de fredede arealer gennemføres efter den til enhver tid gældende plejebekendtgørelse.

Plejemyndigheden, Aarhus Kommune, skal senest 1 år efter fredningens gennemførelse udarbejde en plejeplan.

Plejeplanen skal sikre bevaring og vedligeholdelse af alléen, så den fremtræder harmonisk og homogen til opfyldelse af fredningens formål.

Plejeplanen skal redegøre for plejeforanstaltninger, så allétræerne sikres den rette pleje og vækstbetingelser, herunder beskæring af allétræerne, slåning af græsrafter og vilkår for jordbearbejdning og saltning. Den bør ligeledes indeholde tiltag, som sikrer allétræerne mod påkørsel.

§ 8 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelsesloven § 50, stk. 1.

§ 9 Ophævelse af eksisterende fredninger

Fredningen af Moesgård Allé af 1. februar 1932 ophæves for så vidt angår strækningen fra Oddervej til Ny Moesgårdvej.

Tillægsfredningen til fredningen af Moesgård Allé af den 27. juli 1943 for sølvpopler ved Samsvej ophæves for arealet omfattet af nærværende fredning.

13. Klagevejledning

Denne afgørelse kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er offentligt bekendtgjort.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 43 er følgende klageberettigede:

- ejere og brugere, der skal have afgørelsen tilsendt
- enhver, der under sagen har givet møde for fredningsnævnet eller fremsat ønske om underretning om sagens afgørelse
- statslige og kommunale myndigheder, hvis interesse berøres af forslaget
- organisationer mv., som antages at have en væsentlig interesse i forslaget

Klage skal indgives skriftligt til Miljø- og Fødevareklagenævnet på en af følgende måder:

- e-Boks, hvor Nævnenes Hus skal vælges som modtager,
- e-mail til mfkn@naevneneshus.dk, eller
- brev til Nævnenes Hus, Toldboden 2, 8800 Viborg, att.: Miljø- og Fødevareklagenævnet

Yderligere oplysninger kan findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside mfkn.naevneneshus.dk.

I fredningssagens behandling har deltaget Martin Møller-Heuer, Knud Erik Hesselbjerg og Torben Wandall.

Martin Møller-Heuer